

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Dr. Justin E.A. Kroesen beschrijft de lust en last van een waardevol historisch kerkinterieur
- Eerste deel van Veranderingen in de kerkorde door dr. P. van den Heuvel
- Collecterooster 2014 en richtlijnen voor de gemeentebegroting 2014
- Aandacht voor ontluchten uit en complete brandveiligheid van het gebouw

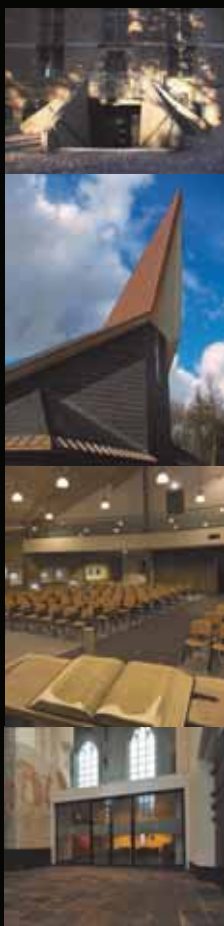
VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

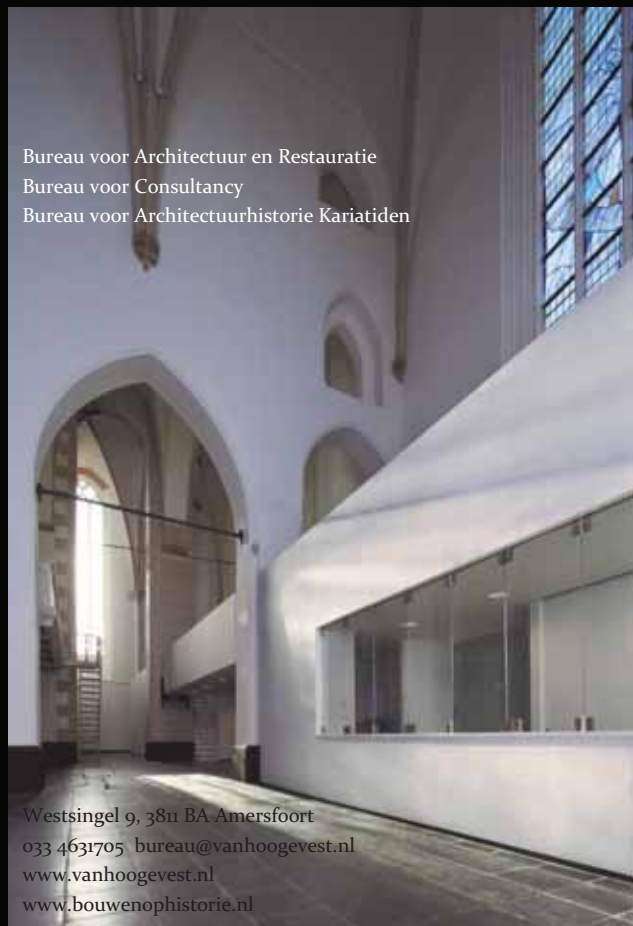
van hoogevest architecten

restauratie
 nieuwbouw
 herbestemming
 herinrichting
 onderhoud
 historisch onderzoek
 bouwadvies

Bureau voor Architectuur en Restauratie
 Bureau voor Consultancy
 Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

Westsingel 9, 3811 BA Amersfoort
 033 4631705 bureau@vanhoogevest.nl
 www.vanhoogevest.nl
 www.bouwenophistorie.nl

SLOOFF - ORGELBOUW
 www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
 2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
 e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
 Restauratie
 Stemmen en
 Onderhoud

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

De kracht in vellen offset.

Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

Een bedrijf dat vecht voor
 de successen van zijn klanten.
 Of het nu gaat om vellen offset,
 pre-media, nabewerking,
 pre-distributie of distributie...
 Superstrong, sharp, safe & fast.

Grafiservices

T 030 - 282 28 22

T 040 - 250 50 00

www.rsgrafiservices.nl

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Pels & Van Leeuwen

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

ORGELBOUWERS SINDS 1903

Nabben
klokkenservice

Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:
LUIDKLOKKEN WIJZERPLATEN
TORENUURWERKEN KLOKKENSPELEN
VERGULDWERKEN ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

HUGO REBEL
MEUBELMAKERIJ

ontwerp en maatwerk

Warandebergstraat 15, 1271 ZC Huizen
T 035 5381224 E info@rebelmeubelmakerij.nl

www.kerkinterieurmaat.nl

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

UNETO-VNI

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

Cantor gaat volledig op de digitale toer...met de best verstaanbare kerkgeluidsinstallaties

Wij zijn genomineerd door Nederlandse kerkbesturen en rentmeesters van de grootste kerken als vakbedrijf..

Volledige besturing vanaf een laptop, Ipad en een speciale kosterregeling die gemonteerd kan worden in bijvoorbeeld de kosterbank voor noodzakelijke inregelingen

Instelbare presets zoals:

1. voorgangers met zachte stem,
2. voorgangers met harde stem,
3. volle kerk,
4. halfvolle kerk,
5. etc. etc.

Maar bovenal sterk verminderde galmwerking van de kerkzaal door exclusieve digitale geluidsruilen die ter plaatse gevoed worden uit het lichtnet zonder extra versterkers.

24 uurs service
overal in Nederland

Onze kennis van zaken
zetten we feilloos om in adviezen
voor de meest geschikte apparatuur
en het beste geluid ook in úw kerk!!!

Dialoog Church Sound

☎ 040 – 2420840

🌐 www.cantorsound.nl

Bolognalaan 6

✉ 040 – 2426125

✉ info@cantorsound.nl

5632 RL Eindhoven

Dialoog Church Sound ... van het goede het beste!

De VKB heeft in samenwerking met Marsh en Mercer het totaalpakket aan collectieve polissen verbeterd. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA hiaatverzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoonPieter Stoeltie | T: 020 -54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com**Uw contactpersoon**Tibaut Gaspers | T: 010 - 40 60 964 | E: info.vkb@mmc.com

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
 Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
 W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en 2^e penningmeester
 Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
 mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
 M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid
 Prof. ir. M.J.L. Tiernego, Breda, lid
 Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma, H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
 E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
 Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
 Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 22,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 20,- per abonnement.
 Abonnementsprijs voor niet-leden € 27,- per abonnement.
 Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW.
 ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
 © september 2013

Foto omslag

Schildkerk hervormde gemeente Rijssen

INHOUD

Erfgoed vertelt een verhaal	283
De lust en last van een waardevol historisch kerkinterieur	284
Veranderingen in de kerkorde (1)	291
VBMK verhuisd	292
Collecterooster 2014 en het overleg met het college van diakenen	293
Agenda voor kerkrentmeesters	294
Verslag workshop VKB-Congres over veiligheid en beveiliging	295
De orgelbank	296
Aantal katholieken gestegen tot 1,2 miljard	297
Instandhoudingssymposium RCE	297
www.kerkmarkt.nl	297
Oldeberkoop: ringmuur schermt gewijde grond af	297
Dorp Vierpolders verliest kerk	297
Dutch Design Award 2013 voor SOGK	298
Met Kerkbalans het jaar rond	298
Ledenvergadering LOB	299
Kalender voor kerkrentmeesters	300
400 Jaar protestantse gemeente Oudenbosch	301
Huureenkerk.nl maakt verhuuren kerkgebouwen makkelijker	301
Unieke zerken gevonden in kerk Farmsum	302
Hervormd Veenendaal naar zes wijken	302
Foldermateriaal Kerkbalans 2014	303
Kerk Hieslum is nu echt van het dorp	304
Kunstenaar en theoloog maakt boek	304
Richtlijnen voor de gemeentebegroting 2014	305
Najaarsexcursie 2013 in Friesland	308
Twee kerken Voorschoten sluiten deuren	308
Actie "halve euro" voor Laurenskerk Rotterdam	308
Geertekerk heeft oudste torenslingeruurwerk van Nederland	308
Insignes ambtsdragers	309
Dienstenorganisatie zoekt pilotgemeenten voor digitaal archiveren	309
Kerkfusie niet altijd de beste oplossing	310
Kerkbezoek Engeland nu stabiel	310
Nieuws uit de provinciale afdelingen	311
Protestantse Kerk in Nederland boekt positief resultaat over 2012	314
Orgeltrapper terug in Grote kerk Zwolle	315
ANBI ontwikkelingen	315
Onderscheidingen van de VKB	315

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Erfgoed vertelt een verhaal

Erfgoed laat sporen van het verleden zien in het heden. Sporen die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Veel erfgoed is te vinden in musea, maar wat er in de (monumentale) kerkgebouwen wordt aangetroffen, is vaak meer dan we denken.

Kerkgebouwen met hun markante torens spelen nogal eens een rol in de lokale geschiedenis. De stichting van een kerkgebouw valt soms samen met de politieke geschiedenis van een dorp of stad. Historisch zijn er vaak ook verhalen te vertellen met een regionale of landelijke betekenis. Bij de Pelgrimsvaderkerk in Delfshaven krijgt het verhaal zelfs een internationale dimensie. Professor Herman Pleij brak tijdens zijn inleiding op ons congres een lans voor het vertellen van het historische verhaal van de ons ter beschikking staande kerkgebouwen. In onze tijd zoeken steeds meer mensen steun in verkenningen van het eigen verleden. Naast stamboomonderzoek heeft dat ook betrekking op de eigen omgeving. Mogelijk biedt dit voor u aanleiding om nog eens wat dieper in de geschiedenis van uw kerkgebouw(en) te duiken. Een expositie of een publicatie biedt kansen om de resultaten onder de aandacht van een breder publiek te brengen.

Bij erfgoed gaat het vandaag minder om losse objecten, maar meer om ensembles. Dat speelt bij een kerkgebouw zowel extern als intern een rol. Een kerkgebouw is onderdeel van een landschap. Kijk om een idee te krijgen bijvoorbeeld eens op www.landmerken.nl. In de naaste omgeving van een kerkgebouw kan sprake zijn van een begraafplaats, karakteristiek kerkplein of dorpsgezicht. Het gaat om het gehele plaatje.

Ook aan de binnenkant van de kerkgebouwen is er sprake van een verhaal. Historische kerkinterieurs geven niet alleen inzicht in de religieuze geschiedenis, maar ook in maatschappelijke verhoudingen in het verleden. Een kerkgebouw kent ook een ensemble met elementen als preekstoel, borden, banken, koor, orgel. Dat is prachtig beschreven in het te bestellen boek: "Protestantse kerken – hun pracht en kracht". In dit nummer van "Kerkbeheer" treft u een uitgebreid artikel met mooie foto's aan van de hand van dr. Justin Kroesen over "De lust en last van een waardevol historisch kerkinterieur".

(Monumentale) kerkorgels hebben een wat eigenaardige positie in het geheel van het ensemble. Enerzijds zijn ze een (nagel)vast onderdeel van het kerkgebouw, anderzijds lijken ze door de slijtage meer een onderdeel van de

inventaris. Bij instandhoudingplannen voor het kerkgebouw worden ze daarom soms over het hoofd gezien. Toch is het zaak om de orgels mee te nemen in de meerjarenplannen. Orgeladviseurs kunnen de deskundigheid inbrengen die gebouw-experts soms weer missen als het over orgels gaat.

In het vorige nummer van "Kerkbeheer" was op pagina 266 te lezen dat Museum Catharijneconvent zich nog meer gaat bezighouden met het behoud van het roerende religieuze erfgoed. Een afdeling "Erfgoed in Kerken en Kloosters" zal zich daar specifiek op richten. Het museum neemt hiermee een deel van de taken over van de voormalige Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland (SKKN). Ook diverse roerende zaken als bijzondere avondmaal serviezen vertellen hun verhaal.

Kortom, de sporen van het verleden zijn de moeite waard om hun verhaal te laten vertellen en in stand te houden voor de toekomst.

Die instandhouding vraagt om de benodigde middelen. Qua menskracht en financiën. Daarmee raken we aan een ander onderwerp, dat van de begroting 2014. Hopelijk lukt het uw gemeente om het huishoudboekje sluitend te krijgen. Als hulpmiddel bij het opstellen van de begroting, plaatsen we in dit nummer de gebruikelijke richtlijnen.

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken
voor uw kerkzaal of bijgebouw?

Kijk voor modellen
en prijzen:
www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken?
of komen wij naar U toe?
Tel. 0183-50 50 85

De lust en last van een waardevol historisch kerkinterieur

Dit is een bewerkte versie van de tekst die is uitgesproken tijdens de gelijknamige workshop op het VKB-congres "Meer dan Steen" op 6 april 2013 in Nieuwegein.

Dr. Justin E.A. Kroesen

Van alle monumenten in Nederland hebben kerken hun historische interieurs verreweg het best bewaard. Waar molens, kastelen en raadhuzen door de eeuwen heen telkens aan de moderne tijd zijn aangepast, is er in verschillende kerken sinds de zeventiende of achttiende eeuw niets wezenlijks meer veranderd. De lage omloop-snelheid van de ruimtelijke indeling en meubilair was vooral een gevolg van het gewicht van de liturgie als een eeuwenoude traditie. Bij lezingen in het land omschrijf ik historische kerkinterieurs daarom wel eens als "culturele tijdmachines". Ze geven ons niet alleen inzicht in de religieuze geschiedenis, maar ook in maatschappelijke verhoudingen in het verleden, zoals de macht van de adel en de rijkdom van sommige burgers of beroepsgroepen. Ook kunnen we eraan aflezen dat de kerk in veel opzichten functioneerde als een verlengstuk van de straat. Naast een grote historische betekenis bezitten veel kerkinterieurs ook nog eens een bijzondere esthetische charme door het vele fraai gesneden eikenhout en de sterke dieptewerking. Aan deze constatering koppel ik gewoonlijk de oproep om uiterst zuinig om te springen met de historische kerkinterieurs die ons nog resten. Slechts zelden roept deze stellingname negatieve reacties op: het beschermen van historische kerkinterieurs lijkt op een even brede steun te kunnen rekenen als het redden van de zeehond in de Waddenzee. Maar bij u als kerkrentmeesters ligt dit mogelijk anders; u bent het misschien wel theoretisch met mij eens, maar tegelijk bent u – waarschijnlijk noodgedwongen – steeds op zoek naar een breder gebruik van het gebouw, en voor de

verhuur met het oog op nevenactiviteiten is een zekere mate aan flexibiliteit vereist. Ook wilt u mogelijk wijzigingen aanbrengen in het interieur omdat u de eredienst op een andere, modernere manier wilt vieren. Kortom: u ziet best de lust van een waardevol historisch kerkinterieur, maar ervaart ook dagelijks de last ervan.

Verhuur door stichtingen

In Nederland is vandaag de dag bepaald niet elk gebouw dat eruit ziet als een kerk ook nog als zodanig in gebruik. In kolossale kerken als de Der Aa-kerk in Groningen, de Pieterskerk in Leiden en de Nieuwe Kerk in Amsterdam vinden al decennialang geen reguliere kerkdiensten meer plaats. De ruimte kan worden gehuurd voor allerlei activiteiten, zoals congressen, beurzen en vergaderingen, maar ook voor recepties, dance parties en modeshows. Vaak zijn deze gebouwen in handen van een stichting, en die zal geneigd zijn te kiezen voor de meest lucratieve vormen van verhuur. Logischerwijs staat eventueel

historisch meubilair in deze situaties onder hoge druk. Het meeste is vaak al verdwenen, en waar de preekstoel is blijven staan is dat nog mooi meegenomen. Wat de gevolgen hiervan zijn, blijkt uit een vergelijking van de Laurenskerk in Alkmaar met de Bavokerk in Haarlem. In laatstgenoemde plaats is er sprake van een prachtig ensemble van preekstoel, doophek, pilaarbanken en elegante stoelen, terwijl het beeld in Alkmaar normaal gesproken wordt bepaald door schermen, podia en een rijdende tapkast in een verder leeggeruimde kerk waarin het historische meubilair een wat verweerde indruk maakt. Sommige kerken worden door de week intensief verhuurd voor allerlei activiteiten, terwijl er op zondag een eredienst plaatsvindt. Een voorbeeld hiervan is de Martinikerk in Groningen, waar iedere zondag drie diensten gevierd worden. De kerk is in handen van de Stichting Martinikerk, die ook het beleid voor de verhuur bepaalt. Zij houdt hierbij nadrukkelijk rekening met het wekelijkse kerkelijke gebruik van de

Oosterwijtwerd, interieur.

ruimte. In andere gevallen wordt hier veel lossier mee omgegaan. Zo is de bandbreedte in de Arnhemse Eusebiuskerk veel groter, waarschijnlijk mede omdat hier niet meer iedere week een eredienst plaatsvindt.

Bij kerken in kleinere plaatsen en op het platteland zijn de mogelijkheden voor verhuur – en dus ook de inkomsten – doorgaans veel beperkter. Vooral in de noordelijke provincies zijn veel monumentale dorpskerken overgedragen aan provinciale stichtingen, en die streven in de eerste plaats naar het behoud van de status quo betreffende het kerkgebouw en zijn inrichting. Verhuur voor kerkdiensten of andere activiteiten wordt uiteraard aangemoedigd, maar staat niet voorop. Door overdracht aan de stichting zijn schitterende kerkinterieurs als Hegebeintum in Friesland en Oosterwijtwerd in Groningen nu voorgoed beschermd.

Bij de overdracht wordt van de kerkelijke gemeente weliswaar een financiële 'bruidsschat' verlangd, maar hiermee koopt men voorgoed de zorgen over de instandhouding van gebouw en interieur af, terwijl de ruimte altijd voor kerkdiensten terug te huren is. Vooral in het Noorden een is dit zeer succesvolle formule gebleken.

Voor andere kerken is de toekomst onzekerder. Soms belanden eeuwenoude kerken op de vastgoedmarkt, die weinig rekening houdt met religieuze, emotionele en culturele waarden. Een kerk die momenteel op de nominatie staat om verkocht te worden, is de Grote Kerk van Beverwijk. Als de gefuseerde gemeente definitief besluit om in de

moderne gereformeerde kerk verder te gaan, wordt het eeuwenoude kerkgebouw in principe verkocht aan de hoogste bidder. Voor het lot van het monumentale zeventiende-eeuwse interieur moet natuurlijk worden gevreesd. Hetzelfde geldt voor de Grote of Sint-Michaëlskerk in Zwolle, waar verkoop in de discussie over de toekomst van het gebouw één van de scenario's is. Wat dan het lot zal zijn van het koorhek uit 1597, de preekstoel uit 1617-22, het orgel uit 1719-21 en de fijn gesneden zitbanken uit de achttiende en negentiende eeuw, is ongewis.

Waar kerken intensief worden gebruikt voor nevenactiviteiten, klinkt vaak de wens om praktische aanpassingen aan het gebouw te doen, zoals goede toegankelijkheid voor rolstoelen, een tochtportaal, keukenfaciliteiten en toiletten. Sommige oplossingen zijn respectvol en zonder schade aan het interieur gebeurd, andere zijn minder geslaagd. Iedereen die plannen heeft om in de toekomst dit soort praktische faciliteiten in de kerk te realiseren zou ik willen adviseren om het land in te trekken en concrete voorbeelden ter plaatse te gaan bekijken. Met het oog op de selectie van goede en minder goede voorbeelden zou het bovendien wenselijk zijn als er centraal een databank zou worden ingericht die zoekende kerkrentmeesters helpen bij hun oriëntatie. Een sleutelrol voor de VKB ligt hierbij uiteraard voor de hand.

Wijzigingen door kerkelijk gebruik

Een tweede factor die vaak leidt tot

aanpassingen aan historische kerkinterieurs, komt voort uit het kerkelijk gebruik zelf. Veel historische kerken zijn bij restauraties in de twintigste eeuw om liturgische redenen grondig heringericht. Op sommige punten hebben de ingrepen winst gebracht, maar in veel gevallen betekende het een meer of minder groot verlies voor het historische en monumentale karakter van het interieur. Vaak wijs ik bij lezingen mijn publiek erop dat men op veel plaatsen na verloop van tijd met enige spijt op de veranderingen terugkijkt. De bijzondere sfeer van een historisch interieur is kwetsbaar en onvervangbaar – weg is weg. Met klem onderstreep ik daarom steeds: voer geen veranderingen door aan een historische kerkinrichting tenzij daarvoor een zwaarwegend argument voor kan worden aangevoerd. Of dat argument genoeg gewicht heeft, moet onderwerp zijn van een brede discussie. In de praktijk hebben kerkelijke gemeenten op grond van de Monumentenwet een tamelijk grote speelruimte in de omgang met het kerkinterieur. In artikel 18 is het volgende bepaald: "Burgemeester en wethouders dan wel onze minister nemen met betrekking tot een kerkelijk monument geen beslissing ingevolge van artikel 16 of 17 dan in overeenstemming met de eigenaar, voorzover het betreft een beslissing waarbij wezenlijke belangen van het belijden van de godsdienst of de levensovertuiging in dat monument in het geding zijn". Belangrijk zijn de woorden wezenlijk belang (wat is dat precies? Is dat bijvoorbeeld de wens om plaats te bieden voor kinderen rond de doopvont?) en in overeenstemming met (u moet het dus eens worden met de burgerlijke gemeente). Op dit punt is er bij het Landelijk Dienstencentrum van de PKN de nodige expertise voorhanden, en de aanspreekpersoon hiervoor is mr. Jaap Broekhuizen. Niet zelden wordt mij de vraag gesteld of kerken niet altijd aan verandering en aanpassing onderhevig zijn geweest, wat betekent dat ook wij de vrijheid mogen voelen om dat te doen. Dat kerken en hun interieurs door een eeuwen heen voortdurend zijn aangepast aan nieuwe eisen en idealen met betrekking tot de eredienst is

Kimsward, interieur.

Surhuisterveen, interieur.

uiteraard een feit. In de zeventiende eeuw was de inrichting van de meeste kerken centraal gericht met banken aan drie zijden rond de preekstoel, die in de meeste gevallen in het midden aan één van de lange zijden staat.

Hierin kwam in de negentiende eeuw op veel plaatsen verandering toen de preekstoel naar het oosten werd verplaatst en de banken in twee lange naar het oosten gerichte rijen werden opgesteld.

Kerken die volgens dit lengtegerichte model zijn ingericht worden nogal eens oneerbiedig als 'bankenkluizen' omschreven. Meteen bij binnenkomst wordt duidelijk dat de samenkomst hier sterk geconcentreerd is op de woordbediening, die bestaat uit schriftlezing en -uitleg.

Vanaf de jaren dertig van de twintigste eeuw kwamen in de Hervormde Kerk geluiden op om de eenzijdige nadruk op de woordbediening in de protestantse traditie te wijzigen ten gunste van een beter evenwicht tussen Woord en Sacrament. Deze stroming is bekend geworden als de 'Liturgische Beweging'. Men verhoogde de frequentie van het Heilig Avondmaal van ca. vier keer per jaar naar ca. tien keer per jaar. Ook kwam er een vaste avondmaalstafel als centrale blikvanger in de kerkruimte en als een permanente herinnering aan de bediening van het Sacrament. Deze kreeg bij voorkeur een plaats in het koor, dat in veel kerken werd heropend door verwijdering van hekken en schotwerken. De preekstoel werd hierbij doorgaans op de koorgrens geplaatst, meestal

terzijde, als een verbinding tussen Sacrament en gemeente. De zienswijze van de Liturgische Beweging en de consequenties die dit had voor de inrichting van oude kerkgebouwen vonden vooral na de Tweede Wereldoorlog ook gehoor bij de Rijksdienst voor de Monumenten-

zorg, vooral vanwege het (quasi-historische) argument dat men zo een deel van de oorspronkelijke focus in de veelal middeleeuwse kerken meende te kunnen herstellen.

Terwijl de aanpassingen soms winst hebben betekend voor de sfeer, waren de gevolgen elders soms ronduit desastreus. Een typerend voorbeeld is de Grote of Sint-Gertrudiskerk in het Friese Workum, die werd gerestaureerd tussen 1939 en 1951. De preekstoel verschoof uit het schip naar de noordzijde van de koorgrens. Het doophek rondom de kansel werd niet herplaatst. Het koor werd geopend door een groot deel van het zestiende-eeuwse koorhek te verwijderen. Ook werd het koor met drie treden verhoogd en ingericht als ruimte voor het avondmaal met vaste banken langs de wanden. Banken en stoelen in het schip werden opgesteld in twee lange rijen, gericht naar het oosten.

Workum, interieur vóór herinrichting van 1939-51.

Workum, interieur na herinrichting van 1939-51.

Moordrecht, interieur na herinrichting van 1959-63.

Een groot aantal oude banken werd verwijderd, waaronder ook twee fraaie pilaarbanken. Het gevolg was een uiterst statisch geheel met een grote afstand tussen de banken en de preekstoel.

Negatief was ook het effect in de kerk van Moordrecht, waar de preekstoel bij de restauratie van 1959-63 naar de koorgrens verschoof en het schip vol kwam te staan met losse stoelen in statische lange rijen. Een onbedoeld bijproduct van deze herinrichting volgens de idealen van de Liturgische Beweging was dat de afstand tussen voorganger en kerkgangers sterk was toegenomen. Momenteel wordt er in Moordrecht nagedacht hoe men de veel intiemere oorspronkelijke ruimtewerking voor een deel zou kunnen herstellen, bijvoorbeeld door verplaatsing van de preekstoel en een andere opstelling van de stoelen.

Jorwert, preekstoel.

Het doophek als een "bedreigde diersoort"

Door de verwijdering van het doophek bij de verplaatsing van de preekstoel was deze laatste optisch

opeens veel hoger geworden. Een goede illustratie hierbij biedt de kerk van Jorwert, gerestaureerd tussen 1951 en 1956. Hier ontbeert de preekstoel nu zijn natuurlijke omlijsting, waardoor deze als een vogelnestje aan de wand lijkt te hangen. Ook door deze wijziging werd de afstand tussen predikant en gemeente – onbedoeld – vergroot. Hier en daar is men teruggekomen van gedane ingrijpende aanpassingen. Interessant is de situatie in de kerk Grote of Sint-Barbarakerk van Culemborg, waar de monumentale kansel uit het derde kwart van de zeventiende eeuw met een bijbehorend doophek sinds de negentiende eeuw op de koorgrens staat, met ervoor een zware avondmaalstafel. In 1995 werd het doophek op verzoek van de predikant verwijderd, omdat deze naar zijn mening teveel een afscheiding tussen

Culemborg, podium voor de preekstoel (situatie tussen 1995 en 2005).

hemzelf en de kerkgangers vormde. Tegen het advies van de Bouw- en Restauratiecommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk in werd het hek grotendeels verwijderd en vervangen door een verhoogd liturgisch podium.

De ruimtewerking liep hierdoor ernstige schade op, en wel zonder noodzaak, want vóór het hek was voldoende vrije ruimte. Enkele jaren geleden zag men in Culemborg in dat door de ingrepen de monumentale allure van het ensemble onnodig sterk was aangetast, en werd besloten om de oude toestand te herstellen.

Vaak spitst de discussie zich toe op het doophek, dat lange tijd een 'bedreigde diersoort' in protestantse kerken is geweest. Argument om het hek te verwijderen was veelal dat men meer liturgische werkruimte rondom de preekstoel wenste, bijvoorbeeld voor avondmaalsvieringen in een kring of voor kinderen rondom het doopvont. Het doophek, dat geen vast omschreven functie heeft, maar wel een natuurlijke omlijsting van de preekstoel vormt, wordt daarbij door velen vooral als een lastig obstakel beschouwd. Soms is deze problematiek een direct gevolg van de fusie tussen hervormden en gereformeerden, waarbij de oude hervormde kerk voor de eredienst is aangehouden. In deze situaties zijn het vooral de gereformeerden, die vaak minder gewend zijn om te kerken in een eeuwenoud interieur, die rigoureuus te werk willen gaan. Toch zijn er ook tegengestelde ontwikkelingen aanwijsbaar, bijvoorbeeld het streven naar tussenoplossingen die recht doen aan de monumentale waarde van het kerkinterieur en tegelijk meer ruimtelijke mogelijkheden scheppen. In 2006 werd in het Groningse Zuidhorn besloten om het doophek demontabel te maken zodat dit bij gewone kerkdiensten kan worden verwijderd, maar op andere momenten weer kan worden geplaatst. In de genoemde Grote Kerk van Workum, waar het doophek bij de restauratie tussen 1939 en 1951 was opgeruimd, is dit in 1995 herplaatst. Gelukkig was het hek hier niet weggegooid, zoals op veel andere plaatsen wel is gebeurd. Het vormt hier nu weer een harmonische omlijsting rond de preekstoel.

Workum, preekstoel en doophek sinds 1995.

Huizum, interieur.

Cultuurhistorische ramp

Enkele jaren geleden voltrok zich bijna een cultuurhistorische ramp in de kerk van Huizum bij Leeuwarden. Deze kerk heeft een uiterst waardevol interieur dat tot de belangrijkste van Friesland behoort. De zestiende-eeuwse (nog voor-reformatorische) preekstoel wordt omgeven door een doophek uit de zeventiende eeuw. De herenbank tegenover de preekstoel is eveneens zestiende-eeuws, en twee andere herenbanken dateren uit de zeventiende eeuw. In de jaren zestig werden enkele banken vervangen door stoelen, maar het totaalbeeld bleef intact, waardoor het tot de mooiste historische interieurs van Friesland moet worden gerekend. In een zoektocht naar meer liturgische werkruimte werden in 2008 verschillende plannen gemaakt voor een rigoureuze herinrichting. Het

meest vergaand was een plan om het doophek te verwijderen en achterin de kerk te plaatsen, de herenbanken te verschuiven en de gewone banken met renaissancepanelen op te ruimen. In de kerk zouden uitsluitend moderne stoelen worden geplaatst. De preekstoel zou als een vogelnestje aan de muur blijven hangen. Dit alles had niets minder dan de vernietiging van een even waardevolle als aangename historische ruimte betekend. Het gevaar is nu afgewend omdat de kerkelijke gemeente heeft besloten in een ander, modern kerkgebouw verder te gaan. De oude kerk zal worden overgedragen aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken, waarmee het interieur nu voorgoed is veilig gesteld.

De roep om vaste banken te vervangen door losse stoelen klinkt op veel plaatsen in Nederland. De reden

Groningen,
Nieuwe Kerk,
interieur.

hiervoor is vaak dat men de kerk flexibeler wil kunnen gebruiken voor de eredienst en voor andere activiteiten. Een kerk waar deze discussie momenteel wordt gevoerd is de Nieuwe Kerk in Groningen. Sommigen willen een groot deel van de statige negentiende-eeuwse banken – mogelijk zelfs alle – vervangen door losse stoelen zodat de ruimte beter bruikbaar wordt voor allerlei doeleinden. Daarbij bestaat het gevaar dat het totaalbeeld erg onrustig wordt en dat de ruimte sterk aan monumentaliteit inboet. Een vergelijking van de interieurs van de Nieuwe Kerk in Groningen en de Noorderkerk in Amsterdam spreekt boekdelen: in de laatste kerk is met de verwijdering van de vaste banken het 'hart' voor een belangrijk deel uit de ruimte verdwenen. Het gevolg van de vervanging van alle banken door stoelen is eveneens af te lezen aan het interieur van de kerk in Noordwijk-Binnen die tussen 1970 en 1975 werd gerestaureerd. Voorheen was de inrichting nogal strak en statisch, maar nu is het er vooral druk en rommelig. Beter was geweest om een deel van de banken te laten staan, bijvoorbeeld in het westelijk deel van het schip. Omdat ook het doophek hier werd verwijderd, maakt de preekstoel nu een verweesde indruk. Wel komt het koorhek sinds de verplaatsing van een herenbank die ervoor stond, veel beter tot zijn recht. Om dit soort situaties te voorkomen, dringt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (voorheen Rijksdienst voor de Monumentenzorg) er terecht op aan om bij herinrichtingen ten minste een deel van de banken te laten staan. Een voorbeeld waarbij dat gebeurd is, is de kerk in het Groningse Oude Pekela, die gerestaureerd is in 1975-76. Aan beide einden van de ruimte zijn de banken blijven staan en alleen in het middendeel zijn ze door losse stoelen vervangen. Zo vond men een goed compromis tussen monument en liturgie.

Amsterdam,
Noorderkerk,
interieur.

Tot slot

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat de waarde – en zeker ook de bijzondere charme – van historische kerkinterieurs voor een belangrijk deel is gelegen in hun waarde als ensembles. De plaats van ►

ieder element in het geheel is niet toevallig, maar vertoont vaste patronen, en hieraan ontleent ieder inrichtingsstuk een belangrijk deel van zijn betekenis. Een herenbank hóórt niet achterin de kerk te staan, maar tegenover de preekstoel, als een illustratie van hoe de elite vroeger op de eerste rang zat. Een tiengebodenbord hóórt niet als een schilderij aan de muur te hangen, maar op het koorhek te staan als een vermaning aan het adres van de avondmaalsgangers. Juist in de onderlinge ruimtelijke samenhang van de verschillende onderdelen schuilt de waarde van veel monumentale kerkinterieurs, zoals die onlangs in het boek *Protestantse kerken – hun pracht en kracht* door dr. Regnerus Steensma zijn beschreven en verbeeld. Dit boek bevat de impliciete oproep om erg zuinig te zijn op alles wat er nog is. Wellicht bekruipt u de vraag of er dan helemaal niets aan kerkinterieurs mag worden veranderd – is een oud kerkinterieur dan als een museum waar niets mag worden aangeraakt? Mijn antwoord zou zijn: nee, een kerk is nadrukkelijk geen museum, maar een ruimte die nadrukkelijk bestemd is om te worden gebruikt voor de eredienst, en waar mogelijk ook voor andere doeleinden die de gemeenschap ten goede komen. Anno 2013 hebben wij met het historisch bewustzijn dat in de laatste eeuw tot ontwikkeling is gekomen een bijzondere verantwoordelijkheid om het waardevolle wat ons is overgeleverd ook voor het nageslacht te bewaren. Uit het voorgaande beknopte overzicht moge duidelijk zijn geworden dat de voortdurende aanpassingen die door de eeuwen heen aan kerken zijn gedaan positieve, maar zeker ook veel negatieve effecten hebben gehad. Zo is er veel onvervangbaars voorgoed verloren gegaan. Telkens moet men zich indringend de vraag stellen of wij anno 2013 het recht hebben om een ingreep te doen in een historisch gegroeid kerkinterieur, zoals dat door onze eigen voorouders tot stand is gebracht. Is het inderdaad noodzakelijk is om het kerkinterieur aan eigen eisen en wensen te passen? En zo ja, met welke argumenten? Als er dan besloten wordt dat een ingreep of aanpassing geoorloofd is, dan

moet respect voor de erfenis van de geschiedenis altijd voorop staan. Daarom moet te allen tijde worden gestreefd naar reversibele oplossingen, oftewel veranderingen die desgewenst kunnen worden teruggedraaid; te vaak is het gebeurd dat men enige tijd na een grondige herinrichting spijt kreeg, maar niet meer naar het oude terug kon keren. Enige terughoudendheid in dezen is daarom aan te raden. Regnerus Steensma schrijft op pagina 83 van het genoemde boek terecht: "Gelukkig zijn verschillende kerkenraden ervan overtuigd geraakt dat men omwille van de goede sfeer soms enige praktische belemmeringen op de koop toe moet nemen". Om deze wenselijke situatie te bereiken is het van groot belang, ja zelfs noodzakelijk, dat kerkrentmeesters zich bewust zijn van de waarde van het kerkinterieur dat zij onder hun hoede hebben. Niet in alle gevallen is dat even monumentaal, wat betekent dat er in de ene kerk veel meer mogelijk is dan in andere. Belangrijk is dat de cultuurhistorische en monumentale waarden van een kerkinterieur eerst worden vastgesteld voordat er aan verbouwingen en veranderingen wordt begonnen. Hiervoor zijn verschillende hulpmiddelen voorhanden. In 2010 heeft de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland in samenwerking met verschillende kerkelijke en niet-kerkelijke partners de Handreiking Roerend Religieus Erfgoed ontwikkeld, die door u als kerkrentmeesters als een checklist gebruikt kan worden (zie www.handreikingroerendreligieuserfgoed.nl). Als de uitkomst van het denkproces en de discussie is dat veranderingen geoorloofd zijn, moet worden vermeden dat u lokaal het wiel opnieuw uitvindt. Daarom is het raadzaam om het land in te trekken en enkele geslaagde – en misschien ook juist enkele minder geslaagde – oplossingen te gaan bekijken. Wat is er elders gebeurd en om welke redenen, en hoe wordt dit na x jaren geëvalueerd? Ideeën en suggesties voor werkbezoeken kunnen worden ingewonnen bij onder meer het bureau van de VKB in Dordrecht, het Landelijk Dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland te Utrecht en ook bij ondergetekende aan het Instituut voor Christelijk

Noordwijk-Binnen, interieur vol losse stoelen.

Cultureel Erfgoed van de Rijksuniversiteit Groningen (www.ivcce.nl).
[Verantwoording van de foto's: Regnerus Steensma (kleur) en Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed, Rijksuniversiteit Groningen (zwart/wit)]

Dr. Kroesen is verbonden aan het Instituut voor Christelijk Cultureel Erfgoed Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap Rijksuniversiteit Groningen

Veranderingen in de kerkorde (1)

Dr. P. van den Heuvel

Was dat echt nodig, om de kerkorde nu al weer te veranderen? We begonnen juist een beetje aan de nieuwe regels te wennen! Waarom is op 1 januari van dit jaar de kerkorde 2013 van kracht geworden?

Toen de kerkorde voor de Protestantse Kerk in Nederland van kracht werd, was afgesproken dat de regelingen na een aantal jaren zouden worden geëvalueerd. De praktijk zou immers moeten uitwijzen of er goed mee te werken viel en waar eventuele knelpunten zaten. Na verloop van enkele jaren is door de generale synode dus een evaluatiecommissie ingesteld, die uitvoerig heeft geïnventariseerd hoe er in de kerk over de kerkorde van 2004 werd gedacht. Kerkbreed is gereageerd op de vraag waar men op problemen stuitte. De conclusie was dat men in grote lijnen uit de voeten kon met de kerkelijke regelgeving, maar dat op onderdelen aanpassingen gewenst waren. De evaluatiecommissie heeft op grond daarvan een flink aantal aanbevelingen gedaan.

Daarnaast hebben zich in de afgelopen jaren andere ontwikkelingen voorgedaan die aanpassing van de kerkorde noodzakelijk maakten. Om daarvan twee voorbeelden te geven:

- Door de instelling van een eigen kerkelijke universiteit, de Protestantse Theologische Universiteit, heeft de opleiding van de predikanten een heel andere structuur gekregen. Ordinantie 13 moest daarvoor worden aangepast. In de plaatselijke gemeente zal men van deze wijziging niet veel merken, maar dat ligt anders bij de permanente educatie van de predikanten. Vroeger was het studieverlof erg vrijblijvend geregeld: de predikanten konden dat naar eigen inzicht

Dr. P. van den Heuvel.

invullen. Nu is de kerk daar sterker bij betrokken en heeft de permanente educatie meer het karakter gekregen van een na- en bijscholingstraject. Het bestaat uit een verplicht deel, daarnaast kan worden gekozen uit een open aanbod van cursussen en een klein deel van het studieverlof mag zelf worden ingevuld. De plaatselijke gemeente wordt er bij betrokken: het scholingsplan wordt met de kerkenraad besproken.

- Het tweede voorbeeld heeft betrekking op de kerkelijk werkers. Na een discussie van tientallen jaren is eindelijk een regeling tot stand gekomen die meer helderheid verschaft over de positie van de kerkelijk werkers in de kerk en in de gemeenten. Zij zijn theologen met een HBO-opleiding die door een gemeente kunnen worden aangesteld in het pastoraat, diaconaat, missionair werk en in allerlei vormen van gemeenteopbouw. Zij werken daarbij niet alleen samen met de predikant en de andere ambtsdragers maar ze worden nu ook in de regel zelf als ambtsdragers bevestigd en maken daarmee deel uit van

de kerkenraad. Andere kerkelijk werkers zijn als geestelijk verzorger werkzaam in een instelling (bijvoorbeeld een verpleeg- of verzorgingshuis). De regeling geeft veel mogelijkheden voor 'maatwerk': bevestiging in het ambt is niet in alle gevallen voorgeschreven, soms kan er plaatselijke preekbevoegdheid worden verleend, in bijzondere gevallen zelfs de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen. Op de details van die regelingen ga ik nu niet in.

Wat niet is gewijzigd

Bij de evaluatie is aan de opbouw van de kerkorde in beginsel niets gewijzigd. Dat was in 2004 al afgesproken. Niemand had er behoefte aan alle principiële discussies die aan de vereniging van de kerken vooraf waren gegaan, nog eens over te doen. Het ging dit keer om een praktische, functionele aanpassing van de kerkorde.

Er is ook niets veranderd in de verhouding van de plaatselijke gemeente tot de kerk. Aan de zelfstandigheid van de protestantse gemeente is niet getornd (die behoort trouwens tot de principiële grondstructuur van de kerk). Integendeel: er is voor de plaatselijke gemeente wat meer ruimte gekomen om bepaalde zaken zelf te regelen.

Ook het taalgebruik is niet veranderd. Daar is wel eens om gevraagd. Sommige bepalingen zijn niet zo eenvoudig te lezen. Maar als men wil voorkomen dat regelingen voor tweërlei uitleg vatbaar zijn, moeten ze nu eenmaal nauwkeurig worden geformuleerd. Dat is van belang voor de rechtszekerheid. Al is het geen kerkorde in Jip- en Janneketaal geworden: er is wel naar gestreefd zo helder en begrijpelijk mogelijk te formuleren. ►

Een krimpende kerk

De belangrijkste wijzigingen hebben te maken met de krimpende kerk. In steeds meer gemeenten wordt het lastig om alle taken vervuld te krijgen. Op een klein aantal mensen wordt een zwaar beroep gedaan. Het gebrek aan menskracht was een van de belangrijkste factoren die aanpassing van de kerkorde noodzakelijk maakten.

Vroeger bestond het gevaar dat sommigen maar al te graag (soms bijna levenslang) in de kerk vooraan wilden zitten. Het werd als een eer beschouwd tot ambtsdrager te worden verkozen (in Duitsland worden de onbetaalde functies in de kerk nog steeds als Ehrenamt aangeduid). Daarom waren er strikte regels voor aftreding, met het oog op een gezonde doorstroming in de kerkenraad. Die tijd is grotendeels voorbij. Nu het moeilijker is om ambtsdragers te vinden, zijn de regels voor herverkiezing en ambts-termijnen versoepeld. Men wordt nog steeds in de regel voor vier jaar verkozen, maar een kortere periode behoort ook tot de mogelijkheden. Het wordt eenvoudiger tussentijds in een ander ambt te worden bevestigd. De maximum periode van lidmaatschap van de kerkenraad of van het college van kerkrentmeesters (voorheen acht jaar) is nu gesteld op twaalf jaar (ord. 3-7).

De omvang van de kerkenraad is niet gewijzigd. In gewone omstandigheden bestaat hij uit tenminste acht leden: een predikant, twee (pastorale) ouderlingen, twee ouderlingen-kerkrentmeester en drie diakenen. Meer dan eens is gevraagd of dat niet wat minder

kan, maar daarin is de synode niet meegegaan. Aan een gewone gemeente is tenminste één predikant verbonden (full-time of part-time): de bediening van Woord en sacrament vormt het hart van het gemeentezijn. Daarnaast twee (pastorale) ouderlingen is ook al een minimum. De colleges van diakenen en kerkrentmeesters tellen elk drie leden, zodat een besluit door ten minste twee personen wordt gedragen. Er kunnen bij collegebesluiten immers grote belangen van de gemeente op het spel staan. Dat levert dus drie diakenen op en minstens twee ouderlingen-kerkrentmeester. De regel dat een kerkenraad ten minste acht leden telt, is dus gebleven. Voor kleine gemeenten (minder dan 300 leden) kon al een uitzondering worden gemaakt. Die regeling is nu verruimd: de classis kan een kleinere kerkenraad nu ook in andere (bijzondere) omstandigheden toestaan. Dan moet wel duidelijk worden gemaakt hoe de kerkordelijke taken worden vervuld. In elk geval moeten alle ambten aanwezig zijn. Omdat een wijkgemeente geen eigen colleges heeft, is daarvoor het minimum op zes ambtsdragers gesteld (ord. 4-6-3a).

Op de vraag hoe deze regelgeving zich verhoudt tot de voorstellen die ds. W.B. Beekman heeft gedaan in zijn studie 'Leve de dorpskerk' en tijdens de Algemene Vergadering van de VKB in 2012, wordt in een afzonderlijke bijdrage ingegaan.

Omvang meerdere vergaderingen

Om de vergaderdruk voor ambtsdragers te verminderen is het aantal

afgevaardigden naar de meerdere vergaderingen over de hele linie teruggebracht. In de regel wordt door elke kerkenraad of wijkkerkenraad nu één ambtsdrager afgevaardigd naar de klassicale vergadering (voorheen twee).

Van de overige meerdere vergaderingen geldt dat de algemene klassicale vergadering is afgeschaft; de evangelisch-lutherse synode telt nu achttien leden (voorheen 36). De generale synode bestaat nu uit 80 ambtsdragers (voorheen 155), afgevaardigd door de klassicale vergaderingen en de evangelisch-lutherse synode. De kleine synode tenslotte telt nu 20 leden (voorheen 30).

In een volgende bijdrage komen andere wijzigingen in de kerkelijke regelgeving aan de orde.

Ds. Van den Heuvel is emeritus predikant van de Protestantse Kerk in Nederland, was lid van het College voor de Kerkorde en is medeauteur van de "Toelichting op de kerkorde" die deze zomer verschenen is.

■ VBMK verhuisd

De Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK) die vele jaren in het Erfgoedhuis Zuid-Holland in Delft was gevestigd, is per 15 juli 2013 naar Amersfoort verhuisd. Zij is nu gevestigd in het voormalig Klooster O.L. Vrouwe Ter Eem.

Het correspondentieadres is: VBMK, postbus 2641, 3800 GD Amersfoort, tel. 033 760 11 60, e-mail: info@vbmkn.nl

Vernieuwing van uw interieur

Flexibiliteit, functionaliteit door verbondenheid en eenheid

Nijverheidsweg 15a, 1271 EA Huizen, 035 - 524 03 15

Oosterlichtkerk, Huizen

www.trigonbv.nl

Collecterooster 2014 en het overleg met het college van diakenen

R.M. Belder

In ordinantie 11 van de kerkorde is bepaald dat het college van kerkrentmeester jaarlijks, meestal zo half september, contact opneemt met het college van diakenen over met name het collecterooster voor het volgende jaar. Dat is begrijpelijk, want in de maand daarna moeten beide colleges een ontwerpbegroting opstellen die, volgens een door de kerkorde aangegeven procedure, tenslotte door de kerkenraad wordt vastgesteld.

Voordat met de opstelling van een begroting wordt begonnen, is het van belang te weten hoe het collecterooster er uit gaat zien, met andere woorden: hoeveel collecten zijn er voor de eigen gemeente (vroeger heette dit de kerk of kerkvoogdij) en hoeveel collecten zijn bestemd voor de eigen diaconie?

Advies collecten voor bovenplaatselijk kerkenwerk

Naast de wekelijkse collecte voor het werk voor de eigen gemeente en die voor de diaconie en de plaatselijke commissie zending, werelddiaconaat en ontwikkelings samenwerking, is er ook een advies om mee te doen aan de collecten die de Protestantse Kerk in Nederland adviseert in het collecterooster op te nemen. Hieronder volgt een overzicht van de collecten die door de Protestantse Kerk in Nederland geadviseerd worden in 2014 te houden. Zoals gezegd: het is een advies, dus geen plicht. Wel wordt een beroep gedaan op de gezamenlijke verantwoordelijkheid om geld bijeen te brengen voor al het werk dat de Protestantse Kerk in Nederland namens de plaatselijke gemeenten in Nederland en in het buitenland mogelijk wil maken.

Het rooster ziet er als volgt uit:

Datum	Collectedoel
19 januari	Tijdens de Week van Gebed voor de Eenheid van christenen wordt gecollecteerd voor het wereldwijde oecumenische werk.
26 januari	De collecte is bestemd voor catechese en educatie van de Protestantse Kerk in Nederland.
2 februari	Sinds de watersnoodramp van 1953 wordt op de eerste zondag van februari voor het Werelddiaconaat gecollecteerd. Collecte voor Kerk in Actie voor duurzame energie in Noord-India.
9 februari	De Protestantse Kerk in Nederland vraagt plaatselijke gemeenten om Missionair actief te zijn. Collectedoel: Help de nieuwe kerk in Jorwerd.
9 maart	Voorjaarszendingsweek in de 40dagentijd. Collecte voor Kerk in Actie bestemd voor thuiszorg voor arme ouderen in Moldavië.
16 maart	40dagentijd (Werelddiaconaat).
23 maart	40dagentijdcollecte. (Binnenlands diaconaat). Ondersteuning van de diaconie van Almere en die van de Oost-Groningse gemeenten.
30 maart	40dagentijdcollecte. (Zending).
6 april	40dagentijdcollecte. (Binnenlands diaconaat). Collectedoel voor Straatpastoraat voor dak- en thuislozen.
13 april	Palmzondag. Collecte Kerk in Actie totale werk in de 40dagentijd.
20 april	Pasen. Collecte bestemd voor Jeugdwerk Protestantse Kerk in Nederland (JOP).
27 april	De collecte is bestemd voor de Protestantse Kerk in Nederland voor het werk voor eredienst en kerkmuziek.
4 mei	Collecte voor Missionair werk en kerkgroei (Help de nieuwe kerk in Woerden).
1 juni	Wezenzondag. Collecte bestemd voor de eigen gemeente.
8 juni	Pinksteren. Collecte Kerk in Actie in het kader van de Pinksterzendingsweek.
15 juni	Kerk in actie, werelddiaconaat.
6 juli	Collecte voor het jeugdwerk van de Protestantse Kerk in Nederland.
17 augustus	Collecte Kerk in Actie, Zomerzending.
7 september	Collecte voor missionair werk en kerkgroei. Doel: help de kerk met 100 pioniersplekken.
14 september	Collecte voor het jeugdwerk van de Protestantse Kerk in Nederland.
21 september	Collecte Vredesweek.
5-oktober	Collecte is bestemd voor Kerk en Israël.
12 oktober	Collecte Kerk in Actie, Werelddiaconaat.
26 oktober	Collecte Protestantse Kerk in Nederland, Hervormingsdag.
2 november	Collecte Kerk in Actie, Najaarszendingsweek.
16 november	Collecte Kerk in Actie, binnenlands diaconaat.
23 november	Collecte voor eigen gemeente, laatste zondag van het kerkelijk jaar.
30 november	1e Advent. Collecte voor missionair werk en kerkgroei. Help de nieuwe kerk in Rotterdam.
7 december	Pastoraat. De Protestantse Kerk in Nederland wil pastorale vrijwilligers zo goed mogelijk ondersteunen en biedt hen daarvoor handvatten aan.
25 december	Kerst. Collecte voor Kerk in Actie, Kinderen in de Knel.
31 december	Oudejaarscollecte. De collecte is bestemd voor de eigen gemeente.

Vaststelling collecterooster

Zoals elders in deze publicatie is vermeld, is het collecterooster een advies. Wanneer kerkenraden b.v. voor Pasen 2014 de collecte voor de eigen gemeente wensen te houden, dan is dat dus zonder meer mogelijk.

Materiaal voor eigen collecten

Sinds enkele jaren worden er geen folders meer voor de Paascollecte en de Oudejaarscollecte verstrekt. Gemeenten die bij deze gelegenheden toch de collecte voor de eigen gemeente wensen te houden, zullen zelf een brief of folder moeten maken. Het Centraal Bureau van de VKB kan, indien gewenst, daarvoor wel enveloppen leveren. Indien daarvan gebruik wordt gemaakt, dan moeten de bestellingen, onder opgave van aantallen en opdruk, op resp. 1 maart en 1 december 2014 binnen zijn (tel. 078 – 63.93.665).

Materialen afdrachtcollecten

Om de collecten voor het werk van de Protestantse Kerk in Nederland, Kerk in Actie en JOP zo goed mogelijk onder de aandacht van de gemeenteleden te brengen, zijn bij het Protestants Landelijk Diensten-centrum diverse ondersteunende materialen beschikbaar.

Kerkbalans 2014 en solidariteitsbijdrage

De actie Kerkbalans 2014, die geheel bestemd is voor het eigen plaatselijk kerkenwerk, wordt van 12 januari tot 26 januari 2014 gehouden. Hoewel de actie Kerkbalans geen collecte is, is het wel goed het zodanig te regelen dat er gedurende die periode geen andere collecten of acties zijn, die de actie Kerkbalans doorkruisen.

Tenslotte hebben de kerkrentmeesters er voor te zorgen dat jaarlijks de solidariteitsbijdrage van de lidmaten van de plaatselijke gemeenten wordt geïnd. Meestal vindt de inning van deze solidariteitsbijdrage in het voorjaar (mei) plaats.

Agenda voor kerkrentmeesters

September 2013

26 september: Regiobijeenkomst afdeling Noord-Brabant-West in "De Kruiskerk, St.Lucasplein 1 te Roosendaal, aanvang: 20.00 uur..

Oktober 2013

9 oktober: Instandhoudingssymposium Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Theater Tuschinski te Amsterdam.

16 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Groningen, "Klein Hanckema", Kerkstraat 18, Zuidhorn, aanvang 19.45 uur.

17 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Groningen, Hervormd centrum, Stedum, aanvang 19.45 uur.

28 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Friesland in De Fontein te Dokkum, aanvang: 19.45 uur.

29 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Friesland in Trinitas te Heerenveen, aanvang: 19.45 uur.

31 oktober: Utrecht, Geertekerk: themadag (Eerste) hulp bij kerksluiting, georganiseerd door Stichting Kerkelijk Waardebeheer.

November 2013

4 november: Regiobijeenkomst afdeling Utrecht, "De Bron", Vogelplein 1, Amersfoort, aanvang 20.00 uur.

7 november: Regiobijeenkomst afdeling Groningen, "d'Ekkelkaamp", Onstwedde, aanvang 19.45 uur.

7 november: Regiobijeenkomst afdeling Friesland in De Rank te Franeker, aanvang: 19.45 uur.

11 november: Regiobijeenkomst afdeling Friesland in de Kapelkerk te Drachten, aanvang: 19.45 uur.

11 november: Regiobijeenkomst afdeling Utrecht in gereformeerde kerk Kockengen, aanvang 20.00 uur.

11 november: Regiobijeenkomst afdeling Zuid-Holland in Alphen aan den Rijn.

12 november: Regiobijeenkomst afdeling Friesland in de Zuiderkerk te Sneek, aanvang: 19.45 uur.

12 november: Regiobijeenkomst afdeling Zuid-Holland in Papendrecht.

13 november: Regiobijeenkomst afdeling Utrecht hervormde kerk Houten, aanvang 20.00 uur.

14 november: Regiobijeenkomst afdeling Drenthe in Goede Herderkerk, Hoofdstraat 11 te Borger, aanvang 19.30 uur.

14 november: Regiobijeenkomst afdeling Noord-Brabant-West in hervormde kerk, Raadhuisstraat 17 te Waspik, aanvang: 20.00 uur.

19 november: Regiobijeenkomst afdeling Drenthe in gereformeerde kerk, Dorpsstraat 7, Nijeveen, aanvang: 19.30 uur.

21 november: Het bestuur van de afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg streeft er naar de ledenvergadering te houden op 21 november 2013. Nadere bijzonderheden volgen.

27 november: Najaarsledenvergadering afdeling Overijssel-Flevoland, in Annahuis, De Plas 8 te Raalte, aanvang: 20.00 uur.

Januari 2014

12-26 januari 2014: actie Kerkbalans.

April 2014

12 april 2014: Ede, de Reehorst, jaarcongres en beurs VKB.

Aandacht voor ontluchten uit en complete brandveiligheid van het gebouw

Gerlof Noord.

Gerlof Noord en Hans Sevenstern

Op 6 april 2013 is het jaarlijkse VKB congres gehouden met als thema gebouwen. Eén van de onderwerpen waarover de deelnemers aan het congres meer informatie konden krijgen is het onderwerp (brand) veiligheid en beveiliging in kerken. Het onderwerp (brand)veiligheid en beveiliging is verzorgd door Gerlof Noord en Hans Sevenstern, medewerkers van de preventieafdeling van verzekeringsmakelaar Marsh.

Hans Sevenstern, risicospecialist op het gebied van brandveiligheid, vraagt in de presentatie aandacht voor brandveiligheid en veiligheid specifiek in kerkgebouwen. Met het in werking treden van het Bouwbesluit 2012 is door de wetgever vastgesteld dat eigenaren en gebruikers van gebouwen eindverantwoordelijke zijn oftewel zorgplicht hebben voor de veiligheid van medewerkers en aanwezigen. De strekking van het Bouwbesluit richt zich voornamelijk op het ontluchten van het gebouw bij een calamiteit. Het is volgens Hans Sevenstern daarom van groot belang dat eigenaren en gebruikers van kerkgebouwen constant aandacht hebben voor het vrijhouden van de

Hans Sevenstern.

vluchtwegen, aanduiding van de vluchtwegen, opleiden en trainen van de eigen bedrijfshulpverleningsorganisatie en het regelmatig oefenen van de ontruimingsplannen.

Ontruimingsoefeningen

Op de vraag of er regelmatig ontruimingsoefeningen worden gehouden in de kerk, moet het merendeel van de deelnemers antwoorden dat dit niet het geval is. Het belang van aandacht voor het veilig ontluchten van een kerkgebouw dient meer aandacht te krijgen bij bestuurders. Enerzijds omdat kerkbezoekers ouder worden, vaak minder mobiel zijn en dus soms rolstoelen en rollators gebruiken, anderzijds omdat ook andere activiteiten in een kerkgebouw worden georganiseerd. Hoewel brandveiligheid op de eerste plaats bepaald wordt door de wetgever, dient er daarnaast aandacht te zijn voor het bepalen van het eigen acceptatieniveau brandveiligheid door het kerkbestuur. Wat betreft het acceptatieniveau is bepalend het antwoord op de vraag of het kerkgebouw mag afbranden. Is dit onacceptabel, dan zal men veelal moeten investeren in een betere fysieke en installatietechnische beveiliging. Een groot deel van de brandveiligheidsproblemen zijn op

te lossen door organisatorische maatregelen te nemen. Deze kosten vaak weinig geld maar vragen enige inspanning van de verantwoordelijken.

Als eerste moet een risicoanalyse worden opgesteld. Met de risicoanalyse vanuit het Bouwbesluit en de vanuit de ARBO wetgeving verplichte Risico Inventarisatie en Evaluatie kan al een aantal knelpunten in beeld worden gebracht en kan een oplossing worden aangedragen. De RI&E zal specifiek nadrukkelijker moeten ingaan op de fysieke en installatietechnische aspecten van brandveiligheid en niet alleen op de organisatorische aspecten zoals vaak gebeurt. Zeker de installatietechnische aspecten (lees: elektrische installatie) is in Nederland in 50% van de gevallen de veroorzaker van brand

Belangrijk hierbij is dus dat de risico's in beeld worden gebracht. Met risico's wordt hier nadrukkelijk bedoeld op de kans en de omvang van de mogelijke brand die kan ontstaan. Daarop moet de bedrijfshulpverleningsorganisatie worden afgestemd. Met andere woorden: het zo snel en efficiënt mogelijk ontluchten van het gebouw en wellicht het bestrijden van een begin van brand. Let wel het veilig ontluchten is echt het primaire doel.

Complete brandveiligheid

Naast aandacht voor het ontluchten van het gebouw dient er aandacht te zijn voor complete brandveiligheid (lees: brandbestendigheid) van het gebouw. Hiermee wordt bedoeld dat niet alleen gekeken wordt naar de maatregelen die genomen moeten worden als een calamiteit zich voordoet, het is de stap ervoor. Zorg ervoor dat maatregelen genomen worden zodat er geen brand kan uitbreken. Dan wel dat de omvang van een brand beperkt blijft of zich niet razendsnel kan ontwikkelen. ▶

Kantttekeningen worden wel gemaakt als het gaat om monumentale kerkgebouwen. Hoewel hier vaak sprake is van cultureel erfgoed zijn deze monumenten niet eenvoudig te beveiligen. Monumentenzorg is hier de instantie die leidend is in plaats van het Bouwbesluit. Toch verdienen deze gebouwen vanwege hun culturele waarde de nodige aandacht.

Nadrukkelijk wordt in de workshop aangegeven, dat het niet noodzakelijk is zelf het wiel opnieuw uit te vinden. Er is al veel documentatie en expertise aanwezig bij het VKB, collega kerkbestuurders en -leden en op het internet. Kerkbestuurders en -leden hebben in hun eigen werkomgeving ook te maken met het Bouwbesluit en de ARBO wetgeving. Deze beschikbare informatie kan toegepast worden bij het opstellen van een veiligheids- en beveiligingsbeleid voor kerken. Op de website van het VBK staat een uitgebreide checklist die als basis voor het opzetten van een brandveiligheidsbeleid gebruikt kan worden.

Overleg met brandweer

Ga met de gevonden tekortkomingen een open gesprek aan met het bevoegd gezag. Veelal zal dit de lokale brandweer zijn, die het mandaat heeft van Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente. Probeer samen te komen tot slimme oplossingen die passen bij het beperkte gebruik van het kerkgebouw. Bij kerkgebouwen is er een hele goede mix mogelijk van organisatorische en installatietechnische maatregelen die ingezet mogen worden in het kader van gelijkwaardigheid. Er wordt dus niet per definitie ingezet op fysieke (lees: bouwkundige) maatregelen. Hier komt dus het belang van overige leden van de VKB om de hoek kijken. Het is altijd mogelijk te vragen hoe anderen de vaak identieke problematiek hebben opgelost.

Gerlof Noord, risicospecialist op het gebied van criminaliteitspreventie, vraagt in de presentatie aandacht voor inbraak en diefstal uit kerken. Bestuurders zijn zich vaak niet bewust van de waarde van de aanwezige goederen. Naast een financiële waarde hebben bepaalde

De orgelbank

De Orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

In de afgelopen maand is het Leeftlangorgel uit Velp (19 stemmen) uit het bestand verwijderd. Dit orgel krijgt een nieuwe kerkelijke bestemming in Portugal. Daarnaast is het Slooff-positief (5 stemmen) verkocht aan een particulier. Na verwerking van deze mutaties zijn er in totaal 7 orgels in ons bestand opgenomen.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. 078-639 36 63, e-mail: n.dejong@kerkrentmeester.nl, of raadpleeg het actuele aanbod op de website van de VKB: www.kerkrentmeester.nl

goederen ook een historische, een kerkhistorische en kunsthistorische waarde.

Om schade door diefstal te verkleinen presenteert Gerlof Noord een stappenplan. In de eerste stap worden alle in de kerk aanwezige goederen beschreven en gefotografeerd. Alle kenmerken van een goed worden vastgelegd, een goed hulpmiddel hierbij is de Object ID lijst (zie onder andere: www.archives.icom.museum/objectid/about.html).

Zwakke punten

In de tweede stap van het stappenplan wordt gekeken naar de buitenzijde, de omgeving van de kerk. Door de zwakke punten van de buitenzijde van de kerk, de omgeving, goed in kaart te brengen, kunnen prioriteiten gesteld worden in de te nemen maatregelen om de zwakke punten van de beveiliging te verbeteren.

Dit geldt ook voor stap drie, die aandacht schenkt aan de binnenzijde van het kerkgebouw. Wat betreft de te nemen bouwkundige, elektronische en organisatorische maatregelen kan al veel gewonnen worden door de organisatorische maatregelen aan te passen. Dit zijn maatregelen die zorgen voor een verandering in ons eigen gedrag en door de jaren heen

ingesleten gewoontes. Een voorbeeld is de goede gewoonte om de deur van de kamer met waardevolle goederen tijdens openingstijden op slot draaien. Door het stappenplan door te werken kan een kerkbestuur zelf bepalen wat het inbraakrisico is en welke maatregelen genomen moeten worden. Bij meer complexe vraagstukken kan een specialist worden ingeschakeld.

Conclusie van de presentatie (brandveiligheid en beveiliging is:

- Goede keuzes vooraf zijn uiteindelijk kostenbesparend en worden geen hoofdpijndossiers.
- Kerkbestuurders zullen zich risico-denken eigen moeten maken. Automatisch moet dan bij de keuzes het belang van het gebouw meegewogen worden.
- Slimme keuzes sparen mankracht en verhogen de veiligheid.
- Kortom: vooral sturen en adviseren op slimme oplossingen en durven investeren in veiligheid, maar wel op basis van risicoprofielen.

Gerlof Noord en Hans Sevenstern zijn senior consultants van Marsh Risk Consulting, een onderdeel van Marsh.

■ Aantal katholieken gestegen tot 1,2 miljard

Het aantal rooms-katholieken in de wereld is in 2011 gestegen van 1,196 miljard in 2010 tot 1,214 miljard. Bijna de helft van de leden van de Rooms-Katholieke Kerk woont in Noord-, Midden- en Zuid-Amerika. Dat blijkt uit cijfers die het Vaticaan op 13 mei jl. heeft gegeven bij de presentatie van het pauselijk jaarboek 2013, de *Annuario Pontificio*.

De cijfers hebben alle betrekking op 2011. De groei van het aantal katholieken was het grootst in Afrika: 4,3 procent. In Amerika en Europa was dat 0,3 procent. Er kwamen 11 bisdommen bij. Het aantal priesters is van 2001 tot en met eind 2011 met ruim 2 procent gestegen tot ruim 413.000. In Afrika en Azië was er een stijging van meer dan 30 procent, maar in Europa daalde het aantal priesters met 9 procent, aldus een bericht in het *Reformatisch Dagblad* van 14 mei 2013.

■ Instandhoudingssymposium RCE

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) organiseert elk jaar een zogenaamd instandhoudingssymposium. Op 9 oktober 2013 gaat dit over preventieve conservering van interieurs, 'Behoud van Binnen'. Het symposium vindt plaats in Theater Tuschinski in Amsterdam. Vragen die aan de orde komen zijn o.a.: 'Waarom begint het behoud van de binnenkant bij de buitenkant van het gebouw? Hoe zet je hier vaklieden en vrijwilligers goed voor in? En waarom zijn planmatig onderhoud en inspectie belangrijk? Het belooft een inspirerende en stimulerende dag te worden voor iedereen die (beroepsmatig) geïnteresseerd is in het onderwerp 'interieur'. Er is volop gelegenheid tot ontmoeting en aanwezig krijgen de mogelijkheid hun kennis en netwerk verder uit te bouwen.

Tegelijk met het symposium verschijnt het gelijknamige boek, met praktisch toepasbare kennis en tips, dat deelnemers aan het eind van de dag overhandigd krijgen. Ook kunnen eigenaren, beheerders, kosters en andere geïnteresseerden

■ www.kerkmarkt.nl

In het voorjaar van 2013 is de VKB een nieuw initiatief gestart, om tegemoet te komen aan de vragen van leden. Er zijn kerken die worden onttrokken aan de eredienst waardoor roerende goederen beschikbaar komen voor andere kerken. De goederen kunnen worden aangeboden op de site www.kerkmarkt.nl, een initiatief van de VKB.

Sinds de oprichting van www.kerkmarkt.nl worden er diverse goederen aangeboden, zoals een preekstoel en stoelen. Maar ook worden er spullen gezocht. U kunt dus ook voor uw zoekopdracht een advertentie plaatsen. Dat is geheel kosteloos. Verder is er een rubriek 'mensen' om bijvoorbeeld administratieve diensten aan te bieden. Deze rubriek is nog niet gevuld, dus als u iemand zoekt die uw jaarrekening kan controleren of bent u een dienstverlener op kerkelijk gebied: plaats een advertentie en vind de juiste persoon via www.kerkmarkt.nl

Om een advertentie te plaatsen is een inlogcode noodzakelijk. Als u nog niet in het bezit bent van een inlogcode, kunt u deze aanvragen via de knop 'ik wil graag inloggegevens' op de website, www.kerkrentmeester.nl. Met deze inlog kunt u ook veel andere informatie raadplegen, die de VKB voor speciaal haar leden beschikbaar heeft. Voor meer informatie kunt u ook een mail sturen naar info@kerkrentmeester.nl of belt u het telefoonnummer 078- 639 36 66.

met ingang van oktober terecht op een nieuwe website over interieurs. Voor meer informatie kan men contact opnemen met de RCE (de heer H.G. Schuit MA, postbus 1600, 3800 BP Amersfoort, tel. 033 – 42 17 354 of de website van het CRE bezoeken: <http://www.cultureelerfgoed.nl/monumenten/kennisoverdracht/instandhoudingssymposium>

■ Oldeberkoop: ringmuur schermt gewijde grond af

De muur om het kerkhof en de herbouwde toegangspoort zijn zeker zo interessant als de oude Bonifatiuskerk in Oldeberkoop zelf, zo meldt de Leeuwarder Courant van 25 juli 2013. Het is niet toevallig dat de dorpskerk van Oldeberkoop één rijksmonument vormt met het kerkhof en de ringmuur. Er zijn weinig godshuizen in Friesland met zo'n muur te vinden. De muur en de kerktoren dateren uit het begin van de zeventiende eeuw.

In de kerk, inclusief het doopvont, zijn restanten te vinden van de eerste kerk. Over de oudste geschiedenis van de kerk is weinig bekend. Aangenomen wordt dat de kerk gesticht is door de bisschop van Utrecht en gebouwd is door de cisterciënzer monniken. In een stuk uit 1553 wordt gesproken over de parochiekerk van de Heilige Vitus te Antiqua Bercoop. De kerk is eigendom van de protes-

tantse gemeente te Olde- en Nijeberkoop. Om behulpzaam te zijn bij het noodzakelijke onderhoud van kerk, kerkhof en ringmuur, werd enige jaren geleden wegens het niet-religieuze algemene culturele en sociale belang de Stichting Instandhouding Bonifatiuskerk Oldeberkoop opgericht. Veel dorpingen zijn donateur van de nieuwe stichting. Vooral de ringmuur die de gewijde aarde rond de kerk scheidde van de profane wereld er buiten, vroeg onderhoud. Besloten werd om één van de toegangspoortjes te reconstrueren. Deze westelijke poort met trapgevel kwam in 2012 gereed.

Voor wie de kerk bezoekt, is er meer te zien dan het oude doopvont. De preekstoel en de herenbank zijn weliswaar een stuk jonger. Zij dateren uit de zeventiende eeuw. Dat geldt ook voor het orgel. De Scheuerkas werd in 1858 gemaakt, het binnenwerk ging verloren en is sinds een eeuw deels van Van Gruisen en deels van Van Dam, aldus de Leeuwarder Courant.

■ Dorp Vierpolders verliest kerk

"Dichtbij", een huis-aan-huisblad dat in de Hoeksche Waard bezorgd wordt, van 17 juli 2013 meldt dat de protestantse gemeente van Vierpolder per 31 januari 2015 ophoudt te ►

bestaan. Oorzaak: teruglopend kerkbezoek, tekorten op de begroting en gebrek aan ambtsdragers. De kerkenraad heeft de eigendommen ter overname aangeboden aan de gemeente Brielle waaronder Vierpolders ressorteert.

De gemeente Brielle is op dit moment in onderhandeling met de kerkenraad om de begraafplaats in eigendom over te nemen om deze voorziening in de kern van Vierpolders voor haar inwoners te handhaven. Zij wil echter niet de bijgelegen kerk overnemen.

De protestantse gemeente blijft tot eind januari 2015 van het kerkgebouw gebruik maken. In deze periode is de kerk via een door de kerkenraad aangewezen makelaar te koop. Ook blijft de kerk tot eind 2014 als trouwlocatie in gebruik, aldus het bericht in "Dichtbij".

■ Dutch Design Award 2013 voor SOGK

Peter Breukink, de directeur van de Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK), meldde in juli jl. het volgende. "Het doet mij een groot plezier te kunnen melden dat wij met de spraakmakende invulling van de toren van Uitwierde (bij Delfzijl) door Onix Architecten uit Groningen zijn genomineerd voor de Dutch Design Award 2013 in de categorie Ruimtelijk. De selectiecommissie heeft drie projecten uitgekozen die in aanmerking komen voor deze prestigieuze prijs.

De herbesteding van de toren van Uitwierde met een spannend 'belevingspad' naar de bovenste verdieping is onderdeel van het project Landmerken waarin acht ensembles kerk-toren-kerkhof langs de waddenkust zijn gerevitaliseerd met o.a. middelen uit het Waddenfonds.

Uit het juryrapport: "De door Onix ontworpen volumineuze trap draagt bij aan de verrijking van de dertiende-eeuwse kerktoren van Uitwierde. Botsingen tussen de originele elementen en de moderne trap maken het beklimmen tot een uitdaging en een onvergetelijke ervaring", aldus de heer Breukink.

Met Kerkbalans het jaar rond

Oktober

Terecht wordt door de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, die de jaarlijkse actie Kerkbalans voorbereidt, veel aandacht en zorg besteed aan Kerkbalans. De folder moet herkenbaar zijn en duidelijk overeenkomsten vertonen met de visualisering van b.v. raambiljetten en posters. Verder is het noodzakelijk om gemeenteleden in een vroeg stadium er op te wijzen dat in januari a.s. de actie Kerkbalans wordt gehouden. Regelmatige aankondigingen, waarvan voorbeelden door de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) beschikbaar gesteld worden (te downloaden van de website www.kerkbalans.nl) verhogen de betrokkenheid.

Benaderen gemeenteleden

Gemeenteleden confronteren met een uitgebreide begroting om daarmee te proberen het bijdrageniveau te verhogen, werkt meestal niet. Het gaat erom dat gemeenteleden duidelijk wordt gemaakt waar hun bijdrage voor nodig is. Met andere woorden: duidelijk maken wat de betekenis van de kerk is. Dat kan b.v. als volgt:

- De kerk, waar elke zondag de verkondiging van het Evangelie plaatsvindt en die veel mensen tot steun is.
- De kerkelijke gemeente, die zich inzet voor de medemens, zoals door het bezoeken van zieken, ouderen en zwakken in onze samenleving die extra aandacht nodig hebben.
- De kerkenraad, die aandacht geeft aan de jeugd door middel van jeugd- en jongerenwerk.

De kerkgemeenschap, die probeert mensen die aan de rand van de samenleving terecht gekomen zijn, weer een menswaardig bestaan te bieden.

- De kerk, die zich inzet voor onze samenleving in haar geheel.
- De kerkelijke gemeente, die een al dan niet monumentaal kerkgebouw onderhoudt, dat in ons dorp het beeld bepaalt.

Bij het vaststellen van folderteksten of teksten van brieven kunnen bovengaande zaken betrokken worden. Wilt u bepaalde doelgroepen benaderen, b.v. de categorie bijdragers van 100 - 250, en twijfelt u of u de juiste toon in de brief hebt aangeslagen, leg dan het concept voor aan de RPG (postbus 176, 3300 AD Dordrecht). Die laat uw teksten door professionals op dit gebied beoordelen zonder dat dit u geld kost.

Benaderen kerkbalanslopers

Iedereen heeft het tegenwoordig erg druk en veel agenda's blijken al vol, wanneer geprobeerd wordt afspraken te maken voor een bespreking of ontmoeting. De actieperiode van Kerkbalans is altijd al vroeg bekend. Komend jaar loopt die van zondag 12 tot en met zondag 26 januari. Ga daarom begin oktober reeds uw Kerkbalanslopers benaderen voor hun medewerking in januari a.s.

Benaderen leiding jongeren clubs

In veel gemeenten wordt jaarlijks een teken-kleuractie gehouden over Kerkbalans. Via de leiding van de jongerenclubs worden jongeren benaderd en zo komen zij al in een vroeg stadium met de actie Kerkbalans in aanraking. Benader daarom vroegtijdig de leiding van deze clubs, leg hen uit waar het om gaat en vraag of zij in de periode van de actie Kerkbalans bereid zijn om door middel van een teken-kleurplatenactie aandacht aan Kerkbalans te besteden. Richtlijnen hoe een dergelijke actie plaatselijk kan worden opgezet, zijn verkrijgbaar bij de RPG in Dordrecht.

Ledenvergadering LOB

R.M. Belder

Op 18 april jl. hield de Landelijke Organisatie Begraafplaatsen (LOB) haar ledenvergadering onder leiding van de heer J.M.H.J. Keizer, voorzitter van de LOB.

Mededelingen en huishoudelijke zaken

De heer W.P. van Midwoud, bedrijfsconsulent van het LOB-bureau, deelt mee dat de LOB probeert een goede invulling te geven aan het opzetten van een cursus mede naar aanleiding van klachten over de huidige cursus. Verder deelt hij mee dat nog niet is voorzien in de benoeming van een ombudsman. Als tijdelijke ombudsman fungeert de heer Morren, die eerder deze functie vervulde. Het Klachteninstituut beraadt zich over zijn opvolging.

Vervolgens stelt de voorzitter de jaarstukken van 2012 aan de orde die door de ledenvergadering worden goedgekeurd. Hij doet een oproep voor kandidaten die bereid zijn om op termijn de huidige penningmeester, de heer F.P.H.A.M. Kosten, op te volgen. Verder zijn in 2014 periodiek aftredend de heren drs. J. la Croix, die herbenoembaar is, en mr. H.J. van der Ven, die zich niet herkiesbaar stelt.

Verder deelt de voorzitter mee dat het grafkostenonderzoek 2013 in volle gang is. Er zijn ook tarieven opgevraagd die bij asverstrooiing worden gehanteerd. Het bedrijfsbureau werkt er hard aan om dit overzicht zo spoedig mogelijk gereed te krijgen.

De heer Van Midwoud deelt mee dat de Handleiding Grafadministratie in ruwe vorm gereed is. Het digitale deel, dat bestaat uit allerlei procedurevoorschriften en het automatiseringspakket, zal op de website van de LOB worden geplaatst, terwijl de overige informatie in een boekje wordt opgenomen dat in het najaar van 2013 gereed zal zijn.

Wet op de lijkbezorging/ Lijkomhulselbesluit

Voorts wijst de heer Van Midwoud er op dat op 1 januari 2013 het

Besluit op de lijkbezorging, waarin nu tevens het Lijkomhulselbesluit is opgenomen, gewijzigd is. Naar de mening van bestuur van de LOB zitten in het nieuwe Besluit op de lijkbezorging enkele hiaten. Daarom heeft men een concept-tekst gemaakt en die ter beoordeling voorgelegd aan mr. W.G.H.M. van der Putten, oud-voorzitter van de LOB en terzakekundige bij uitstek op het gebied van begraafplaatsen. Wanneer die tekst is geaccordeerd, zal deze aan de leden van de LOB worden verstrekt met het verzoek deze als zodanig in hun document op te nemen.

Tenslotte deelt de heer Van Midwoud mee dat er eind mei 2013 een Rondetafelgesprek door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt belegd over bijzonderheden bij ruiming van graven, waarvoor de LOB ook is uitgenodigd.

Tijdens de rondvraag wordt gemeld dat een begraafplaats bezoek van de Arbeidsinspectie heeft gehad en gevraagd is naar de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) in het kader van de ARBO-zorg. Het blijkt dat er nog verschillende begraafplaatsen niet over een RI&E beschikken. Omdat de LOB niet over een model van een RI&E beschikt, zegt de voorzitter toe dat intern wordt nagegaan op welke wijze de LOB haar leden die daaraan behoefte hebben, zo snel mogelijk kan helpen.

Voorts is er een vraag in hoeverre een stichting begraafplaats vennoot-

schapsbelasting verschuldigd is. Mee-gedeeld wordt hierover contact te zoeken met een fiscalist, want die kan een 'op maat' gegeven advies verstrekke, waarna contact met de Belastingdienst kan worden opgenomen.

Oorlogsgravenstichting

De bijeenkomst wordt afgesloten met een boeiende presentatie van drs. W.R. Broer over het werk van de Oorlogsgravenstichting (OGS). De doelstelling van de OGS is de aanleg, inrichting, instandhouding en verzorging van het Nederlandse oorlogsgraf, waar ter wereld dit zich ook bevindt. Dit geldt ook voor het onderhoud van de in Nederland verspreid liggende graven van leden van de geallieerde strijdkrachten, voor zover daarvoor niet door het betrokken land wordt gezorgd. De Stichting onderhoudt ongeveer 50.000 Nederlandse oorlogsgraven die verspreid liggen over de hele wereld. Het betreft hier graven van burgers en militairen die na 9 mei 1940 gevallen zijn. Hun graven zijn te vinden op erevelden, maar ook op gewone begraafplaatsen in dorpen en steden.

De OGS werd op 13 september 1946 op initiatief van dr. A. van Anrooy opgericht met als doel de graven van Nederlandse oorlogsslachtoffers in te richten en te onderhouden, als erkenning van hen die hun leven waagden en uit respect tegenover hun nabestaanden.

De belangrijkste taak van de Oorlogsgravenstichting is het

onderhouden van circa 50.000 graven van Nederlandse oorlogsslachtoffers. Deze graven liggen in meer dan 50 landen, verspreid over vijf continenten. Het betreft niet alleen de graven van militairen, maar ook van burgers: mannen, vrouwen en kinderen die hun leven verloren tijdens de Tweede Wereldoorlog. De OGS zorgt er verder voor dat ook Nederlandse militairen en burgers die tijdens humanitaire en/of vredesmissies het leven laten, op het ereveld Loenen kunnen worden begraven. De Stichting organiseert jaarlijks pelgrimsreizen naar de erevelden in Indonesië en Thailand. De verzorging van bloem- en kransleggingen is ook een taak van de Stichting. Daarnaast beheert de Stichting een necrologisch archief en een geautomatiseerd databestand dat men via de website www.OGS.nl kan raadplegen.

Soorten graven

De oorlogsgraven in Nederland zijn verdeeld in vier categorieën, de zogenaamde 'status'. De status is belangrijk omdat die de mate van betrokkenheid van de Oorlogsgravenstichting (en de gemeente) bij het onderhoud bepaalt. Aan de graf-inrichting is niet te zien welke status een oorlogsgraf heeft.

Onderscheiden worden:

1. Militaire Rijksgraven: graven van Nederlandse en geallieerde militairen.
2. Civiele Rijksgraven: graven van Nederlandse burgers. Het onderhoud van de Militaire en Civiele Rijksgraven is door het Rijk aan de OGS overgedragen.
3. Stichtingsgraven: graven die in de loop der tijd eigendom zijn geworden van de Oorlogsgravenstichting.
4. Particuliere graven: graven in eigendom van particulieren.

Over particuliere graven heeft de Stichting geen zeggenschap. Deze worden echter toch bij de regelmatige inspectie van oorlogsgraven betrokken. Bij het langdurig ontbreken van onderhoud, bij dreigende ruiming of op verzoek van de nabestaanden kan de Stichting de stoffelijke resten van het oorlogsslachtoffer overbrengen naar en herbegraven op een ereveld.

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden

September:

- Voorgescreven overleg (ord. 11-6-1) met het college van diakenen en de kerkenraad en andere daarvoor in aanmerking komende organen over de op basis van het beleidsplan op te stellen begroting en de invulling van het collecterooster.
- Bespreking van de actie Kerkbalans 2014 in de kerkenraad.
- Betaling van het aandeel centrale kas.
- Voorbereiding van het stookseizoen (ketelinstallatie van de centrale verwarming controleren, e.d.).
- Publicatie in het kerkblad over stand van zaken bij de actie Kerkbalans 2013.

Oktober:

- Bestelling van foldermateriaal e.d. voor de actie Kerkbalans 2014 bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer.
- Betaling van het aandeel centrale kas.
- Indienen vóór 1 november van de ontwerp-begroting 2014 bij de kerkenraad.
- Herziening van de pachtprizen (aanpassen eens per drie jaar).

Erevelden

Buiten de twee erevelden in Nederland - bij Loenen en op de Grebbeberg - beheert de OGS in Europa nog elf en in het Verre Oosten zeven erevelden. De overige Nederlandse oorlogsgraven in het buitenland liggen verspreid over verschillende begraafplaatsen in meer dan 55 landen. De zorg voor deze graven geschiedt met medewerking van de Nederlandse ambassades in de desbetreffende landen.

Ook de Britse zusterorganisatie van de OGS, de 'Commonwealth War Graves Commission' (CWGC), is hierbij behulpzaam. De OGS en de CWGC hebben een onderlinge afspraak over het onderhoud van hun oorlogsgraven.

De OGS heeft 27 personen in Nederland in dienst en beschikt over twee mobiele teams. Voor 80 pct. is OGS afhankelijk van overheidssubsidie (ministerie van BZK). De resterende 20 pct. bestaat uit inkomsten uit legaten en donaties. Om het gehele onderhoud van het Nederlandse oorlogsgraf op meer dan 1.300 plaatsen in Nederland zo goed mogelijk te organiseren, doet de OGS een beroep op de 'consul'

binnen de gemeente. De consul is meestal een medewerker van de gemeente die optreedt als vertegenwoordiger van de Oorlogsgravenstichting. Er zijn zo'n 400 consuls in Nederland werkzaam. Een ervan is de secretaris van de LOB, de heer A. van der Laan, die na afloop van deze presentatie door de OGS een zilveren insigne kreeg opgespeld.

De voorzitter bedankt de bezoekers van deze vergadering voor hun aanwezigheid en inbreng en deelt mee dat de volgende algemene ledenvergadering op 14 november 2013 is, terwijl de bedrijvendag in april 2014 zal plaatsvinden, in combinatie met de ledenvergadering.

■ 400 Jaar protestantse gemeente Oudenbosch

Veel belangstelling tijdens jubileumbijeenkomst.

De protestantse gemeente van Oudenbosch bestaat dit jaar 400 jaar. De eerste predikant, ds. Wilhelmus Lupardus, werd in 1613 benoemd, dus tijdens het 12-jarig bestand van de 80-jarige oorlog. Met diverse activiteiten zal de gemeente dit jaar aandacht besteden aan dit 400-jarig bestaan.

Daarmee werd gestart op zaterdag 8 juni in de kerk aan de Fenkelstraat met een bijeenkomst voor genodigden. Naast de gebruikelijke toespraken werd er aandacht besteed aan de geschiedenis van de kerk door het geven van een beknopt historisch overzicht door de voorzitter van de kerkenraad, de heer N. Ros. Hierna werd er in het gebouw De Pastorie een receptie gegeven waar tevens een overzichtstentoonstelling van enkele honderden foto's variërend van oude documenten en kaarten tot en met de kerk van nu te waren bezichtigen.

Zondag 9 juni werd tijdens de kerkdienst aandacht besteed aan het 400 jarig bestaan. Daarna waren er o.a. voor de jeugd activiteiten met onder andere een springkussen. Bij de fototentoonstelling waren mensen aanwezig om desgewenst een toelichting te geven

Op zaterdag 15 juni werd een

concert verzorgd door het ensemble "Hoklavier" en het strijkkwartet "Quadrant".

Van 14 mei tot 30 september is het kerkgebouw altijd geopend voor bezoekers op dinsdag- en zaterdagmiddag van 14.00 tot 16.00 uur. Vanaf 12 juni is dan ook (een deel van) de fototentoonstelling te bezichtigen. Dit is ook het geval tijdens de open monumentendag op 13 september a.s.

Ter gelegenheid van de viering van 400 jaar protestantisme in Oudenbosch verschijnt er een jubileumboekje, dat voor belangstellenden verkrijgbaar is. In september zal er ook weer een boekenmarkt worden gehouden.

■ Huureenkerk.nl maakt verhuren kerkgebouwen makkelijker

Vanaf 8 juni 2013 is www.huureenkerk.nl online. Het online platform maakt de verhuur van kerken voor evenementen, concerten en vergaderingen toegankelijker en overzichtelijker.

Via de website huureenkerk.nl kunnen particulieren, maatschappelijke organisaties en bedrijven, kerkgebouwen eenvoudig vergelijken en hun keuze maken.

Initiatiefnemer Sjoerd Hogenbirk: "Kerken zijn geweldige plekken waar van alles mogelijk is, maar het is nog veel te moeilijk om ze te huren. Daar brengt huureenkerk.nl verandering in."

Kerken zijn unieke locaties, uitermate geschikt voor een authentieke en sfeervolle bijeenkomst. Of dat nu een huwelijk, vergadering, congres, tentoonstelling of concert is. De heer Hogenbirk: "Veel mensen hebben genoeg van inspiratieloze vergaderlocaties met tl-verlichting en systeemplafonds".

Toch lijkt het huren van een kerk niet altijd voor de hand te liggen. Organisaties die de Utrechtse binnenstadskerken de afgelopen jaren al wél wisten te vinden waren enthousiast. Dat maakt huureenkerk.nl nu voor iedereen mogelijk.

Met huureenkerk.nl willen de initiatiefnemers meer dynamiek creëren in de historische gebouwen en de beschikbare ruimtes efficiënter gebruiken. "Vraag en aanbod komen op huureenkerk.nl bij elkaar, maar het is ook een manier om deze schitterende gebouwen voor toekomstige generaties te behouden", aldus de heer Hogenbirk. Huureenkerk.nl werkt nauw samen met de Utrechtse kerken. Gezamenlijk bieden ze op een innovatieve manier tegenwicht aan de financiële druk die kerken ervaren als gevolg van vergrijzende gebruikers en hoge onderhoudskosten.

Op huureenkerk.nl zijn vooralsnog vier grote Utrechtse stadskerken te vinden: de Domkerk, Jacobikerk, Nicolaikerk en Janskerk. De site toont onder meer de indeling, voorzieningen en mogelijkheden van de kerken. Aangevuld met aantrekkelijke fotopresentaties. Met huureenkerk.nl wordt het bovendien gemakkelijker om contact op te nemen met de kerken.

Geïnteresseerden kunnen kerken telefonisch of per mail bereiken en verzoeken worden snel beantwoord.

De heer Hogenbirk: "Eenvoudig een bijzondere locatie huren, dat is huureenkerk.nl", aldus een persbericht van 8 juni 2013.

Unieke zerken gevonden in kerk Farmsum

Tijdens een restauratie van het interieur van de kerk van Farmsum vorig jaar kwamen de graven van het geslacht Ripperda onder de vloer tevoorschijn, aldus een artikel in het Reformatorisch Dagblad van 2 mei 2013. Deskundige Redmer Alma spreekt van unieke vondsten zoals er slechts enkele gedaan zijn in de provincie Groningen.

Het dorp Farmsum, in het uiterste noorden van Groningen, wordt bijna opgeslokt door Delfzijl. Toch heeft het zijn eigenheid behouden, onder meer door de op een wierde gebouwde kerk, waarvan de toren al vanuit de verte te zien is. Vroeger was de situatie er heel anders. In de middeleeuwen was het ongeveer 1300 jaar oude dorp een van de zes belangrijkste dorpen van de Ommelanden, het gebied in de provincie buiten de stad Groningen. Het dorp had niet alleen een van de oudste kerken van de Ommelanden, maar telde in de dertiende eeuw ook een Latijnse school. Verder hadden zich er heel wat kooplieden gevestigd.

Heren van Farmsum

De kern van het dorp werd destijds gevormd door de romanogotische kruiskerk uit de dertiende eeuw - de voorganger van het huidige gebouw uit de negentiende eeuw - en door de borg. Deze adellijke woning, die nu verdwenen is, werd in de middeleeuwen bewoond door de familie Ripperda. Zij waren de heren van Farmsum en omgeving. Na de Reformatie had de kerkenraad van Farmsum hun goedkeuring bij het beroepen van een predikant nodig. De kerk was toen aan een grondige opknabbeurt toe. De houten vloer moest gedeeltelijk vervangen worden. Bij de werkzaamheden stuitte men onverwacht op een harde ondergrond. Het bleek dat er zich onder de vloer tientallen graven bevonden. Ook lagen er tientallen botten en schedels, die in een kist zijn gedaan en na de opknabbeurt weer onder de vloer zullen verdwijnen.

De circa twintig ontdekte grafstenen liggen nu in de kerk. Alma, werk-

zaam bij het Drents Archief en bezig met een proefschrift over de Ommelander adel in de late middeleeuwen, geeft uitleg. "De oudste zerk is die van Unico Ripperda, die in 1474 overleed.

Op de zandstenen zerk is onder meer het wapen van de Ripperda's te zien, een ruiter te paard. De grafsteen van zijn in 1477 overleden schoondochter Frouke Onsta is veel sierlijker. Hierop zijn onder meer de wapens van het geslacht Onsta, een leeuw, en Ripperda afgebeeld". De zerk van Haye Ripperda (overleden in 1504) toont hem als een ridder in volle wapenrusting: in een harnas, met onder zijn linkerarm een zwaard en naast zijn rechterschoen een helm.

Hoge en lagere adel

Dergelijke vondsten zijn uniek, stelt Alma. "Er zijn in de hele provincie Groningen maar zes grafzerken van voor 1520 bekend". De kwartierstaten op de grafstenen hebben nieuwe gegevens over de familie opgeleverd.

Behalve van de vroegere hoge adel van Groningen zijn er ook grafstenen ontdekt van de lagere adel: van de families Van Amsweer en Gockinga. Verder zijn er zerken gevonden van predikanten uit de zeventiende en de achttiende eeuw en van belangrijke burgers van Farmsum.

De grafstenen van de Ripperda's

krijgen een plaats in de vloer van het koor, waar ze voor iedereen te zien zullen zijn. De grafstenen van H. L. Groothuis, de tweede protestantse predikant in Farmsum (1603-1621), en van Ch. Knowles (1677-1690) zullen in de muur worden aangebracht. Vanaf volgend jaar zomer zal de kerk regelmatig geopend zijn voor het publiek, aldus het Reformatorisch Dagblad.

Hervormd Veenendaal naar zes wijken

De hervormde gemeente van Veenendaal gaat in de toekomst van negen naar zes wijkgemeenten. Dat heeft de algemene kerkenraad besloten, aldus het Reformatorisch Dagblad van 8 juli jl. De financiële ontwikkelingen zijn al tien jaar een punt van aandacht. Dit jaar was er geen groei van de inkomsten meer, terwijl de gemeente jaarlijks 1,1 procent leden verliest.

Een commissie heeft daarom voorgesteld om het aantal wijken in tien jaar tijd terug te brengen van negen naar zes, evenals het aantal predikantsplaatsen. In 2014 zullen als eerste de wijken 3 en 6, respectievelijk de Vredeskerk en de Hoeksteen, een gezamenlijke predikant krijgen.

Naar verwachting zal in 2017 een kerkgebouw verkocht worden.

Folders en actiemateriaal voor Kerkbalans 2014

Begin deze maand is aan alle colleges van kerkrentmeesters de nieuwe folder toegezonden die beschikbaar is voor de actie Kerkbalans 2014, te houden van 12 januari t/m 26 januari 2014. De actie Kerkbalans 2014 wordt gevoerd onder het motto: Wat is de kerk u/jou waard? Gemeenteleden, betalend en niet-betalend, worden uitgedaagd over die vraag na te denken.

Inspiratiekrant

Een paar jaar geleden werd een nieuw element in de bestelbare Kerkbalansmaterialen ingevoerd, namelijk de zgn. Inspiratiekrant. Een exemplaar dat deze Inspiratiekrant is in de mailing de vorige maand aan alle colleges van kerkrentmeesters toegezonden. Dit jaar bevat de krant onder meer een column van Leo Feijen en een dubbelinterview met ds. Karin van den Broeke, preses van de Protestantse Kerk, en mgr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam. De Inspiratiekrant is niet alleen een leuke attentie om aan uw Kerkbalansvrijwilligers uit te reiken, maar dient ook als inspiratiebron en "pamflet van hoop", ook voor de andere leden van de kerkenraad en mogelijk voor gemeenteleden! Wij raden u van harte aan deze krant in voldoende oplage te bestellen.

De Kerkbalans posters worden ieder jaar veel afgenomen door de gemeenten, en terecht want zij zijn een heel effectief communicatiemiddel. Mooie posters, niet alleen voor in de kerk en in de mededelingenvitrine, maar waarom niet ook gewoon bij u thuis, voor het raam? Ook het downloaden van de beelden en teksten vanaf de website www.kerkbalans.nl van de nieuwe campagne is weer mogelijk.

Bestel- en kopijformulieren

Bij de mailing zijn weer gevoegd de bestel- en kopijlijsten voor de bestelling van het foldermateriaal voor de komende actie Kerkbalans,

te betrekken bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer (postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 – 63.93.666). Om er zeker van te zijn dat men tijdig over het materiaal beschikt, is het nodig dat de bestelling uiterlijk 19 oktober 2013 bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer binnen is.

Voor kerkrentmeesters die de folder online samenstellen en die er geen bezwaar tegen hebben dat het materiaal wat later (dat wil zeggen eind december/begin januari) wordt afgeleverd is er de mogelijkheid om tot uiterlijk 19 november te bestellen (zodat bijvoorbeeld de definitieve begroting in de folder kan worden opgenomen).

Online bestellen is gemakkelijk en levert een korting op.

Overig voorlichtingsmateriaal

Naast het foldermateriaal is er ander actiemateriaal beschikbaar, zoals dat op pag. 269 van het juli-augustusnummer is vermeld.

Belangrijk

Sinds enkele jaren bestaat de mogelijkheid om de Kerkbalansmaterialen via internet te bestellen op www.kerkrentmeester.nl. Ook kunt u, als u eigen teksten op folders en/of enveloppen wenst, deze op de website zelf aanpassen. Bent u niet zo vertrouwd met internet? Er is een training (gratis te volgen via de VKB Academy) die u eenvoudig door de diverse stappen in het bestelproces heen loodst. Overige van belang zijnde gegevens, zoals modelbrieven, een print van de nieuwe folder, e.d. kunt u downloaden van de website www.kerkbalans.nl.

Kerk Hieslum is nu echt van heel het dorp

Het Friesch Dagblad heeft deze zomer diverse publicaties gewijd aan "Tsjerkepaad 2013". In de editie van 12 juli 2013 is een interview geplaatst met Vronie Folkertsma, secretaris van de Stichting Behoud Kerk Hieslum.

Mevr. Folkertsma: "Wie naar Hieslum rijdt, rijdt over een oeroud dijkje dat moet stammen uit de negende eeuw. Hieslum lag tot de twintigste eeuw tussen meertjes. De oude hoogten waren de kerkerp en de terpen Atseburen en Idserdaburen. De vruchtbare zware klei heeft de bewoners altijd een redelijke welvaart bezorgd: dit is een van de redenen waarom ook bij een bevolking van maar 150 zielen er middelen bestonden om in 1874 de oude kerk te vervangen door de huidige kerk.

Het eerste kerkje moet rond 1300 zijn gebouwd. Het was een rooms-katholiek kerkje met een zadeldak-toren. De huidige kerk van Hieslum heeft een schip met rondboogvensters en een driezijdige koorsluiting. In het interieur bevindt zich een prachtig fijn gesneden preekstoel, die uit het begin van de zeventiende eeuw stamt. De preekstoel sluit nauw aan bij de renaissancestijl. Deze stijl kenmerkt zich door het gebruik van klassieke kolommen, bogen en versieringen uit de tijd van de Grieken en Romeinen."

Het mooiste aan de kerk

Op de vraag wat voor haar het

mooiste is aan de kerk en waarom, reageert mevr. Folkertsma als volgt: "Voor mij persoonlijk is het mooiste aan de kerk de verbondenheid tussen alle inwoners van Hieslum. Waar voorheen eigenlijk alleen de kerkleden het over de preken in de het kerkje van Hieslum hadden, hebben nu alle inwoners het over 'ons kerkje'. De betrokkenheid bij het enige gemeengoed in Hieslum is groot. Daarnaast is er de rust die er te vinden is in en om het gebouw, of juist het geloof te midden van de prachtige blauwe tinten die zijn aangebracht".

Positie van de kerk in de gemeenschap van Hieslum

Op de vraag welke positie de kerk inneemt in Hieslum en in de (kerk) gemeenschap, deelt mevrouw Folkertsma mee dat de kerk centraal gelegen is in het dorpje. Iedereen die Hieslum in of uit wil, komt er langs. Het kerkgebouw en de graven er omheen, werden tot twee jaar terug onderhouden door een vaste koster en ze waren onderdeel van de protestantse gemeente Parrega-Hieslum. Er wordt maandelijks een kerkdienst gehouden. Maar sinds december 2012 is het kerkgebouw van Hieslum geen onderdeel meer van de protestantse gemeente Parrega-Hieslum. De Hieslumer bewoners hebben na jarenlang werk de kerk in de Stichting Behoud Kerk Hieslum gekregen.

Vanuit de bevolking is er een stichtingsbestuur ontstaan dat

samen met alle inwoners zal proberen om het kerkgebouw voor het nageslacht te behouden, want nog steeds worden er maandelijks kerkdiensten gehouden. Daarnaast wordt de kerk ook ondermeer gebruikt voor toneeluitvoeringen, speciale kerstavonden of andere bijeenkomsten. Dat is nu mogelijk doordat er in 2012 een podium is gebouwd en er een keukentje met toilet in de kerk is aangebracht. "Nu we alles zelf moeten onderhouden en organiseren, is de betrokkenheid van de Hieslumer bevolking groter dan voorheen. Eigenlijk dragen alle Hieslumers hun steentje bij, terwijl dit voorheen alleen door de leden van de kerkelijke gemeente werd gedaan. De kerk betekent voor mij persoonlijk de verbondenheid met alle Hieslumers, het grote gezamenlijke goed dat we met elkaar onderhouden en waarvoor we samen activiteiten organiseren", aldus mevr. Folkertsma.

■ Kunstenaar en theoloog maakt boek

Kunstenaar en theoloog Anne-Marie van de Wilt presenteerde op 1 juni 2013 haar eerste boek onder de titel *Zin in kleur*. Dit kijk- en leesboek bevat prachtige kunstafbeeldingen en meditaties van de kunstenaar. Hiermee zal het werk van Van der Wilt voor een breder publiek ontsloten worden. Het boek is verkrijgbaar bij de auteur via www.zin-in-kleur.com of bij de boekhandel. Het boek dat 60 pagina's bevat en gebonden is, kost € 17,50. ISBN 978 90 239 27181, NUR: 646.

Richtlijnen beroting 2014 voor de plaatselijke gemeenten

H.L. Roth

Voor het voeren van een goed en gericht beleid in de gemeente en ter stimulering van de gemeenteleden tot het bijdragen van hun aandeel in de kosten, is het noodzakelijk dat jaarlijks voor het komende jaar een begroting wordt opgesteld. Omdat de kerkrentmeesters hiermee de komende weken voor het jaar 2014 gaan beginnen, volgen hieronder enkele richtlijnen die hen daarbij behulpzaam kunnen zijn.

Algemeen

Geadviseerd wordt om met een loonkostenstijging van 0,5 pct. rekening te houden voor de kerkelijke medewerkers. Op grond van de aanhoudende crisis en de bezuinigingsmaatregelen van de overheid worden er op korte termijn geen verhogingen verwacht vanuit nieuwe cao-afspraken voor de rijksambtenaren. De cao-lonen in de collectieve sector zijn vooralsnog bevroren. Een kleine stijging begroten voor het toekennen van periodieken en/of wijzigingen in sociale lasten en pensioenpremies lijkt wel verstandig. Het Centraal Planbureau gaat in de juniraming 2013 uit van een procentuele verandering van de consumentenprijsindex (CPI) voor 2014 van 1,75 pct. Kosten voor eventueel nieuw beleid zijn door de gemeente zelf goed te begroten. Uit het beleidsplan zou dit zichtbaar moeten worden. Van groot belang is dat de colleges van kerkrentmeesters en de kerkenraden de gemeenteleden motiveren de financiële bijdragen voor het plaatselijk kerkenwerk niet de sluitpost van de gezinsbegroting te laten zijn, want ook de kerkelijke huishouding heeft te maken met een algemene kostenstijging, hoe gering die soms ook is. Een juiste benadering van de gemeenteleden door op verantwoorde wijze de plaatselijke geldwervingsactie te voeren, is van groot belang. Tenslotte is met betrekking tot de begroting zeer aan te bevelen, veel openheid te betrachten naar de gemeenteleden en er op duidelijke en overzichtelijke wijze in het kerkblad over te publiceren. De gemeenteleden dienen goed geïnformeerd te worden voor welke zware opgave de beheerders staan om de gemeentelijke financiën op peil te houden.

Bij het opstellen van de begroting wordt geadviseerd tevens met de volgende aandachtspunten rekening te houden.

Aandachtspunten:

Kerkelijke gebouwen en overige gebouwde eigendommen.

Met betrekking tot de kosten van het onderhoud moet rekening worden gehouden met een prijsstijging in 2014 van circa 2 pct. Voorts wordt geadviseerd, na te gaan of de reservering voor het periodiek onderhoud nog wel voldoende is. Bij een goede toepassing van dit systeem is

het mogelijk een gelijkmatige verdeling van de kosten over verschillende jaren te bereiken.

Onderhoud en afschrijving

Het is raadzaam een goed onderhoudsplan te (laten) opstellen. Van belang is dit te doen voor de betreffende gebouwen afzonderlijk, met daaraan verbonden een kostenbegroting volgens het op dat moment geldende prijspeil. Dit onderhoud omvat bijvoorbeeld:

- jaarlijks klein onderhoud, kleine reparaties en controles, ook van het orgel (stemabonnement), kosten van inspectie e.d.;
- periodiek onderhoud, zoals schilderwerk van exterieur (om de 5 jaar) en interieur (om de 10 jaar);
- periodiek groot onderhoud, bijvoorbeeld vervanging van de centrale verwarmingsketel, grote reparaties aan dak of vloeren, vervanging van raamkozijnen (om de 15 jaar).

Rekening houdend met enkele aspecten van het onderhoudsplan, zoals hiervoor aangegeven, kan van de volgende afschrijvingspercentages worden uitgegaan:

- gebouwen ongeveer 1 à 2 pct. van de nieuwwaarde of bouwkosten;
- inventarissen en apparaten circa 15 à 20 pct. van de aanschaffingswaarde;
- computers e.d. ongeveer 25 à 33,3 pct. van de aanschaffingswaarde;
- centrale verwarming 10 à 15 pct. van de aanschaffingswaarde, tenzij deze opgenomen is in de kosten van het gebouw;
- orgels indien afzonderlijk gewaardeerd, circa 5 à 10 pct. van de aanschaffingswaarde na aftrek van eventuele subsidie.

Een en ander in overeenstemming met de gehanteerde afschrijvingstermijnen in begroting en jaarrekening. Minimaal dient een bedrag te worden afgeschreven ter grootte van de jaarlijkse aflossing op de voor het object eventueel afgesloten lening.

Rijkssubsidieregeling voor instandhouding monumenten

Vanaf 2009 zijn kerkelijke gebouwen en kerkonderdelen/ objecten gefaseerd ingestroomd in de nieuwe regeling (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten - BRIM). Hoe en wanneer de subsidie kan worden aangevraagd is te lezen op de website www.cultureelerfgoed.nl. In het BRIM gaat het om een 6-jarig instandhoudingsplan. Het plan moet gebaseerd zijn op het rapport van de bouwkundige inspectie en bestaat uit een beschrijving van de werkzaamheden en de beoogde resultaten, een meerjarenplan en een meerjarenbegroting. Tenslotte verdient het aanbeveling te bezien of de verzekerde bedragen nog op peil zijn. ►

In dit verband wordt gewezen op de indexpolissen die voor de verzekering van kerkelijke eigendommen toegepast worden.

Energieaankoop

Hoewel het op dit moment nog niet te overzien is hoe de energiekosten zich in 2014 zullen ontwikkelen, is het raadzaam met een blijvend hoog niveau rekening te houden. Het Centraal Planbureau voorziet in de prognose voor de komende jaren een olieprijs van boven de 100 dollar (Brent in dollars per vat). Van belang is hierin de teruggaaf energiebelasting kerken en instellingen te betrekken (stroomschema en formulier via www.belastingdienst.nl, telefonische informatie: BelastingTelefoon 0800- 0543). Verder is het van groot belang er rekening mee te houden dat reducties mogelijk zijn in verband met gezamenlijke aankoop van energie. Nadere informatie hierover is te vinden op de website www.energievoorkerken.nl.

Gezien de hoogte van de energieprijzen blijft het raadzaam, energiebesparende maatregelen (tochtweringen, isolatie, temperatuurhoogte enz.) door te voeren. Het doelmatig verwarmen en ventileren van kerkgebouwen is een specialisme dat gedegen vakkennis vereist. Daarom is het raadzaam hierover advies te vragen bij een warmtetechnisch adviseur. Het plaatsen van zonnepanelen om de hoeveelheid in te kopen energie te reduceren is een te onderzoeken optie.

LASTEN

Kosten pastoraat

Predikantstraktement

Voor informatie verwijzen we naar: www.pkn.nl. Onder "Actief in de kerk" treft u de "arbeidsvoorwaarden" aan. Op deze website is veel informatie te vinden over de huidige traktementen. De laatste jaren zijn er veel wijzigingen geweest op dit gebied. De eigen pensioenregeling voor predikanten is door de kerk ondergebracht bij pensioenfonds Zorg en Welzijn. De regeling voor de arbeidsongeschiktheidspensioenen is ondergebracht bij Aegon. Meer dan in het verleden lopen de kosten van de predikant nu via de centrale kas.

De kleine synode heeft op het moment van schrijven nog geen begroting voor 2014 vastgesteld. Toch kunnen we wat beredeneerde inschattingen maken.

Door overschotten van de laatste jaren (met name door niet aanpassen van de traktementen als gevolg van de nullijn bij de rijksambtenaren) is de algemene reserve van de centrale kas op het gewenste niveau. Daarom zal worden voorgesteld om een onttrekking te doen aan de reserve restitutie bijdragen. Als dat door de kleine synode wordt gehonoreerd, kan dit resulteren in een bezettingsbijdrage per fulltime predikant van € 73.404 per jaar in 2014 (= € 75.810 in 2013). Dat is een mooie verlaging. Onzekerheden zijn er echter nog op het gebied van de lopende discussie over de vergoeding premie tegemoetkoming ziektekostenverzekering en mogelijk bij andere vergoedingen. Vanuit het voorzichtigheidsprincipe is het verstandig om de begroting voor de kosten van het pastoraat gelijk te laten aan het lopende jaar, met uitzondering van bijvoorbeeld kosten/baten door de

overgangsregeling. Het begroten van een stijging lijkt in ieder geval niet nodig.

Overgangsregeling en woonbijdragecorrectie

Naast de aanpassing van onderdelen van het traktement voor 2014 dient bovendien rekening te worden gehouden met de tranche van maximaal € 1.000 in verband met de overgangsregeling in het kader van de oude naar de huidige traktementsregeling, de zogenoemde conversiebijstelling of conversieaftrek. De overgangsregeling loopt nog tot en met 2017.

De actuele bedragen voor 2013 zijn bij fulltime (en kunnen worden gebruikt voor raming 2014):

- eventuele vergoeding gemis werkruimte € 700;
- bezettingsbijdrage € 75.810;
- (gemeenten die geen bezettingsbijdrage betalen, moeten rekenen met vacaturebijdrage € 7.956, ofwel met beschikbaarheidsbijdrage € 2.220);
- tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering € 1.742;
- onkosten werktijdafhankelijk € 1.300;
- onkosten werktijdonafhankelijk € 1.322;

Andere kosten zijn:

- vergoeding van vervoerskosten (raming kilometers x € 0,28);
- eventuele vergoeding van verhuiskosten;
- preekbeurtenvergoeding gastpredikanten € 118 per dienst.

Salarissen en vergoedingen

Hiermee worden bedoeld de salarissen van kerkelijk werkers (catecheten en pastorale medewerkers) en kerkelijke medewerkers (koster, organisten enz.), inclusief de daarop betrekking hebbende sociale lasten en pensioenpremies. Hier kunnen we korthedshalve verwijzen naar de genoemde loonkostenstijging van 0,5 pct. onder "Algemeen".

Verplichtingen en bijdragen betreffende andere organen

De Kleine synode besloot in het najaar 2012 de heffingsfactor voor het kerkrentmeesterlijk quotum met ingang van 1.1.2013 te handhaven op 4,35 pct. over de daartoe vastgestelde inkomsten van de gemeente. Het advies is om voor 2014 uit te gaan van een gelijke heffingsfactor van 4,35 pct. De bijdrage voor de Solidariteitskas is momenteel € 5 per belijdend lid. De Generale Synode heeft in april 2009 weliswaar besloten om de bijdrage te verhogen tot € 7,50 per belijdend lid. Tot op heden is die verhoging niet geëffectueerd, aangezien er geen noodzaak voor is. De verwachting is dat het bedrag zal worden gehandhaafd op de huidige € 5 per belijdend lid in het komende jaar. Mocht het bedrag hoger uitvallen, dan zullen gemeenten in de regel ook een hogere bijdrage van de leden vragen, zodat het niet tot tegenvallers hoeft te leiden.

Overige lasten, w.o. kosten van beheer, rentelasten e.d. Bij de begroting van deze lasten wordt geadviseerd zo goed mogelijk rekening te houden met de kostenontwikkeling en met de specifiek voor de eigen gemeente geldende zaken.

BATEN

Baten onroerende zaken

Met betrekking tot de verhuur van gebouwen en zalen wordt geadviseerd om in het kader van het opstellen van de begroting 2014 nog eens na te gaan of de verhuurtarieven nog in overeenstemming zijn met de kostenontwikkeling. Enkele belangrijke factoren hierbij zijn de ontwikkeling in de energiekosten en de rentelasten op leningen of hypotheeklen in het kader van uitgevoerde restauraties e.d.

Verder wordt geadviseerd attent te zijn op de mogelijkheid jaarlijks de huren van huizen te verhogen. Voor 2014 (per 1 juli) kan men uitgaan van een maximale verhoging van 2,5 pct., zijnde de door het Centraal Planbureau geraamde inflatie voor 2013. Voor gemeenten met veel huizen is het aan te bevelen om ook te kijken naar het aspect "scheefhuren", bij een lage huur.

Rente baten en dividenden

Voor het behalen van de hoogst mogelijke rente, ook voor het dagelijks opvraagbaar kasgeld, wordt aan de colleges van kerkrentmeesters geadviseerd contact op te nemen met de Stichting Kerkelijk Geldbeheer, postbus 147, 2800 AC Gouda, tel. 0182 - 58.80.00, info@skggouda.nl.

Opbrengsten uit rechten, deelnemingen e.d. Geattendeerd wordt op de mogelijkheid de pachten van de landerijen per periodiek te herzien. Informatie hierover kan verkregen worden bij o.a. het Kantoor der Kerkelijke Goederen, postbus 675, 3800 AR Amersfoort, tel. 033-467.10.14. Een actueel overzicht met de pacht-prijzen wordt met enige regelmaat opgenomen in Kerkbeheer.

Wanneer een begraafplaats wordt geëxploiteerd, geldt dit advies ook voor de grafrechten en voor het verlenen van diensten.

Bijdragen gemeenteleden

Bij de raming van de vrijwillige bijdragen wordt geadviseerd zo reëel mogelijk te begroten, waarbij rekening moet worden gehouden met de financiële draagkracht van de gemeenteleden. Uit de opstelling van de begroting moet blijken waarvoor het geld nodig is, zodat gemeenteleden duidelijk wordt gemaakt waarom op hen een financieel beroep wordt gedaan. Dat betekent: zoveel mogelijk openheid van zaken geven, zodat men kan weten hoe de financiële situatie in de gemeente is. Het is van groot belang mee te doen met de actie Kerkbalans; zie www.kerkbalans.nl. Alle gewenste informatie over de geldwerving in de ruimste zin van het woord, is te verkrijgen op het Centraal Bureau van de VKB, postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 - 63.93.666.

Wanneer blijkt dat een begroting een tekort aangeeft, dan is het aan te bevelen dit in de oproep aan de gemeenten, dus in de Kerkbalansfolder, te laten zien. Daarbij moet worden aangegeven dat het tekort op de begroting alleen kan worden weggewerkt, wanneer

iedereen van wie een financiële bijdrage wordt gevraagd, zijn bijdrage van vorig jaar met tenminste een bepaald percentage verhoogt. In dit verband wordt gewezen op de mogelijkheid om via de website van de VKB de folder met gegevens van de eigen gemeente op maat te maken.

MEERJARENPROGNOSE

Het is voor een goed plaatselijk beleid van belang een meerjarenprognose te maken voor een langetermijnperspectief. Daaruit blijkt o.a. hoe de verschillende begrotingsposten zich zullen ontwikkelen. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende begrotingsposten naar de mate van afhankelijkheid van conjunctuurbewegingen, van salarisontwikkeling en van eigen beïnvloeding. De indeling van lasten en baten kan uit de volgende categorieën bestaan:

- Aan de lastenkant: loonuitgaven, prijsgevoelige uitgaven, prijsongevoelige uitgaven en rente; de exploitatie van het kerkblad is daarbij afzonderlijk vermeld, al mag men die ook wel tot de prijsgevoelige uitgaven rekenen.
- Aan de batenkant: inkomsten levend geld en weer: prijsgevoelige en prijsongevoelige inkomsten, rente en kerkblad.

Die indeling is zo gekozen omdat op deze categorieën, juist in meerjarenperspectief, bepaalde algemene bekend zijnde 'economische wetmatigheden' van toepassing zijn. Deze gegevens kunnen o.a. worden ontleend aan de Macro Economische Verkenning die jaarlijks medio september verschijnt.

Daarin zijn gegevens te vinden betreffende:

1. Loonuitgaven: overheid (incl. incidenteel en incl. sociale lasten werkgevers); De loonontwikkeling is momenteel gematigd, maar zal na verloop van tijd vermoedelijk weer tenderen naar 3 pct. per jaar. Een reeks voor de komende jaren kan dan zijn: [0,5; 0,5; 1; 1,5; 2; 2,5 en 3pct.]
2. Prijsgevoelige uitgaven/inkomsten: consumentenprijsindex (CPI); De inflatie ligt momenteel boven de doelstelling van maximaal 2 pct., maar zal vermoedelijk in het najaar na het btw-effect weer lager worden. Een reeks voor de komende jaren kan dan zijn: [2; 2; 2; 2 en 2 pct.]
3. De lange rente staat voor eind 2013 op een geschatte 1,6 pct. Een "natuurlijke" lange rente is omstreeks 4,3 pct. De lange rente zal vermoedelijk dus weer wat gaan oplopen. Een reeks voor de komende jaren kan dan zijn: [1,8; 2,0; 2,5; 3,2 en 4,3 pct.].

Belangrijk is om te beseffen dat deze reeksen gehanteerd worden voor modelmatige doorrekeningen van de komende jaren. De daadwerkelijke reeksen zullen ongetwijfeld een andere ontwikkeling laten zien. Dat laat onverlet dat een meerjarenprognose wel degelijk van belang is.

Informatie over kerngegevens voor Nederland en over de prognoses van het Centraal Planbureau zijn te vinden op de website van het Centraal Planbureau. Zie onder andere: www.cpb.nl/publicaties en dan onder MEV. Bij het opstellen van deze richtlijnen is gebruik gemaakt van de juniraming 2013.

■ **Najaarsexcursie 2013 in Friesland**

Verskillende plaatselijke commissies van de Stichting Alde Fryske Tsjerken organiseren regelmatig culturele activiteiten in hun kerken. De najaarsexcursie gaat op zaterdag 5 oktober 2013 langs de kerken van Achlum, Kimswerd en Tzum. Het is een excursie langs de terpdorpen in het westen van Friesland, ten zuiden van de lijn Franeker, Harlingen. De deelnemers rijden door een landschap dat eveneens zijn monumentale sporen heeft nagelaten. Een landschap met terpen en dijken die het eeuwenoude gevecht met het water vertellen en de menselijke ingrepen laten zien door onder meer de bouw van prachtige kop-halsrompboerderijen.

In Achlum, met zijn beschermd dorpsgezicht, loopt langs de bijzondere vierkante terp waarop de Sint-Gertrudiskerk staat, de befaamde Slachtedyk, een slaperdijk ontstaan tijdens de inpoldering van de Middellzee. De voor een deel tufstenen noordmuur verraadt dat de kerk dateert uit de twaalfde eeuw. Laat ook uw oog vallen op het veertiende-eeuwse fragment van een onthoofde heilige, gemaakt van roze Bremer zandsteen. Het als een amfitheater opgestelde meubilair vormt een opmerkelijke eenheid uit het midden van de zeventiende eeuw. Na de kerkbezoeking kunt u vanaf de weg nog genieten van de gave achttiende-eeuwse 'kleasterpleats', ten westen van de kerk.

Rijdende in de richting van het volgende terpdorp, Tzum, trekt de hoge toren van de Johanneskerk de aandacht. De sporen van de romaanse bouwstijl ziet men in de noordmuur terug. Het houtsnijwerk in de barokke brengt ons in de sfeer van het weelderige platteland. De trots van het schilderachtige terpdorp Kimswerd is de romaanse Laurentiuskerk uit de elfde eeuw. Het muurwerk aan de noordzijde behoort tot de oudste dat in ons land bewaard is gebleven. Het kerkinterieur behoort tot de rijkste en fraaiste voorbeelden van de protestantse kerkinrichting in Friesland. Het koor dat door een zeventiende-eeuws hekwerk wordt

afgesloten, is een fraai voorbeeld van de dertiende-eeuwse, vroeg-gothische, bouwstijl.

De bussen vertrekken om 12.00 uur van het treinstation Leeuwarden en komen daar rond 17.00 uur weer terug. De kosten bedragen € 15,00 per persoon. Inschrijving bij ontvangst van genoemd bedrag op rekeningnummer 3690669 t.n.v. Excursiecommissie Alde Fryske Tsjerken te Leeuwarden o.v.v. 'najaarsexcursie 2013' en het aantal personen.

■ **Twee kerken Voorschoten sluiten deuren**

De protestantse gemeente Voorschoten stoot twee van de drie kerkgebouwen af, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 26 juni 2013. Dat besluit heeft de kerkenraad op 24 juni 2013 genomen. De kerken die worden afgestoten, zijn Het Kruispunt aan de Schoolstraat en De Ontmoeting in de wijk Noord-Hofland. Vanaf volgend jaar worden uitsluitend nog kerkdiensten gehouden in de Dorpskerk. Deze wordt heringericht. De Dorpskerk aan het Kerkplein dateert uit 1886 en is een rijksmonument. De protestantse gemeente Voorschoten buigt zich sinds 2007 over de toekomst van de gemeente. Door dalende ledentallen en afnemende inkomsten is de gemeente niet langer in staat om drie gebouwen aan te houden.

■ **Actie "halve euro" voor Laurenskerk in Rotterdam**

Het Reformatorisch Dagblad van 12 juni 2013 meldt dat de Stichting Laurenskerk Rotterdam in september een nieuwe actie start om de aandacht te vestigen op de penibele financiële situatie van het kerkgebouw. Het motto is "Een halve euro voor een hele kerk".

Frank Migchielsen, directeur van de Stichting Laurenskerk, hoopt met deze actie te bereiken dat alle Rotterdammers 50 eurocent afstaan voor de kerk. „Er wonen 600.000 mensen in Rotterdam, dus we verwachten hiermee € 300.000 binnen te krijgen. En als er Rotterdammers zouden zijn die niet aan de actie meedoen, zijn er vast wel anderen die meer dan 50 eurocent willen doneren. Dit moet een eerste aanzet

worden om de exploitatie van het gebouw weer rendabel te maken." De stichting heeft twee grote benefietconcerten georganiseerd om aandacht te vragen voor het belang van de Laurenskerk. Het eerste concert vond op 15 juni plaats en het tweede op 13 september. Als er dit jaar niet meer financiële middelen zijn dan nu het geval is, komt in elk geval de dagelijkse openstelling van de kerk in gevaar. „Dat zou toch heel jammer zijn, want deze kerk is het enige monument in Rotterdam dat nog dateert uit de middeleeuwse periode. Alle andere historische gebouwen zijn in mei 1940 verwoest." De Laurenskerk is de afgelopen decennia een multiculturele ruimte geworden, waar behalve voor kerkdiensten, vespers en evensongs plaats is voor concerten, symposia, bedrijfspresentaties, feesten, beurzen en tentoonstellingen.

De kerk - overigens ook grotendeels verwoest in 1940 - werd gebouwd tussen 1449 en 1525. In 1572 vond in Rotterdam de Reformatie plaats, waardoor de Laurens een protestantse kerk werd, aldus het Reformatorisch Dagblad.

■ **Geertekerk heeft oudste torenslingeruurwerk van Nederland**

Kerk in de Stad, het kerkblad van de protestantse gemeente Utrecht, van 12 juli 2013 meldt dat onlangs ontdekt is dat de Geertekerk in het bezit is van het oudste origineel als slingeruurwerk gebouwde torenuurwerk van Nederland. In 1658 gaf de Vroedschap van de Geertekerk opdracht voor de bouw van een nieuw uurwerk in de toren. Dit was een slingeruurwerk en dat is bijzonder omdat pas in juni van 1657 Christiaan Huygens het slingeruurwerk had uitgevonden. Archiefonderzoek wees uit dat de Geertekerk in Utrecht hiermee het oudste als slingeruurwerk gebouwde torenuurwerk heeft van Nederland.

Insignes voor ambtsdragers en vrijwilligers in de Protestantse Kerk in Nederland

GOUD

toegekend aan:

Willemina Brouwer-Hoftijzer, Bennekom, 40 jaren organiseren van de jaarlijkse Wereldgebedsdag en medewerkster Kerkpleinmarkt.

Karel Geuze, Den Haag-Bethelkapel, 36 jaar diaken.

Franciscus Hendrikus Geusbroek, Stichting Groninger Studentenplatform voor Levensbeschouwing, 40 jaar cantor van de Cantores Sanctie Martini.

Louise Gerritje Sanderman, Oldenzaal, 40 jaar leiding zondagschool, lid cantorij en ouderling.

Gerrit Jan Gardenier, Tjamsweer, 20 jaar diverse kerkelijke activiteiten en 25 jaar predikant.

ZILVER

toegekend aan:

Albert Altena, Wijkgemeente Assen-Noord, 25 jaar predikant.

Cathy de Vries-Krips, Den Haag Bethelkapel, 26 jaar secretaris comité meelevens, redactie wijkgroet en kerkrentmeesters.

Pieterella Roelofje van Kooij-Tanja, Den Haag Bethelkapel, 37 jaar

secretaris jeugdwerk-jeugdraad en leiding zomerkamp.

Marinus Dirk van Kooij, Den Haag Bethelkapel, 32 jaar penningmeester jeugdwerk-jeugdraad en leiding zomerkamp.

Maatje Scheele-van den Hoek, Den Haag-Bethelkapel, 33 jaar ouderling.

Joke van Baarsel-Zweegman, Den Haag Bethelkapel, 25 jaar bestuurslid wijkvereniging Bethel en ouderling.

Rudolf Peter Oosterdijk, Haren-Onnen, 25 jaar predikant.

Gerard Weygerse, Pijnacker, 33 jaar verzorgen collectes en publiceren maandblad, het publiceren van preekbeurten in de plaatselijke krant (8 jaar).

Gerlof Aries van der Berg, Rijssen Ontmoetingskerk, 30 jaar predikant.

Franciscus Theodorus Voorrips, Schoonhoven-Willige Langerak "De Hoeksteen", 25 jaar preekvoorzienier.

Anne Klaas Wietsma, Ten Boer, 4 jaar hulpkoster, catecheet 30 jaren en jeugdouderling 3 jaar.

Lina Everdina Mensinga-Kregel, Ten

Boer, Woltersum-Sint Annen, 4 jaar zondagschool en 22 jaar kinderverdient.

Pieter Bastiaan Koekkoek, Woudenberg Voorhofgemeente, 25 jaar predikant.

BRONS

toegekend aan:

Dimietri van Eenige, Den Haag-Bethelkapel, ouderling en opbouwwerker.

Jaap Blaak, Den Haag-Bethelkapel, 9 jaar diaken en vervoer kerkleden.

Peter M. Spierings, Den Haag-Bethelkapel, 20 jaar voorzitter van de kerkrentraad.

Nelly Tuijl-Pronk, Den Haag Bethelkerk, 6 jaar secretaris van de kerkrentraad.

Roelof Lammert Josephus Poot, Huizen, 6 jaar scriba wijkkerkenraad Oosterlicht en lid algemene kerkenraad.

Floris van Duijn, Katwijk aan Zee, 22 jaar diaken, kerkrentmeester.

Cornelis Visser, Rotterdam-Lombardijen, 24 jaar kopiëren, samenvoegen en verspreiden kerkblad en wijkbuschauffeur t.b.v. kerkgangers.

■ Dienstenorganisatie zoekt pilotgemeenten voor digitaal archiveren

De Protestantse Kerk in Nederland is op zoek naar gemeenten die bereid zijn om met hun gemeente als pilot-gemeente deel te nemen aan een project digitaal archiveren. De kerkrentmeesters en/of scriba's van deze gemeenten zullen onder deskundige begeleiding gebruikmaken van systemen voor digitaal archiefbeheer en –opslag, en zullen na afloop hun ervaringen delen met anderen.

In de pilots wordt ervaring opge-

daan met het digitaliseren van bestaande papieren documenten. Daarnaast is er aandacht voor het bewaren van documenten en bestanden die uitsluitend digitaal worden aangemaakt en bewaard. Gebleken is dat vooral dit laatste voor veel kerkelijke gemeenten van direct belang is. De pilots zijn een voortvloeisel van de op 9 februari gehouden Toogdag Haarlem 2013. Kerkelijk archiefbeheer in een nieuw jasje. Deze toogdag was een initia-

tief van een aantal samenwerkende protestantse kerkgenootschappen. De presentaties van de dag zijn te vinden op: <http://www.kerkelijkarchiefbeheer.nl/>.

Gemeenten die overwegen om deel te nemen aan een pilot digitaal archiveren kunnen contact opnemen met de archivaris van de Protestantse Kerk in Nederland, mevrouw drs. F.K. Duursema, e-mail: f.duursema@pkn.nl of tel. (030) 880 17 06.

Kerkfusie niet altijd de beste oplossing

Het Friesch Dagblad van 16 april 2013 meldt dat steeds meer kerken in plattelandsgebieden via samenwerking en fusie proberen hun toekomst veilig te stellen. Toch is dat niet altijd dé oplossing, stelde Jacobine Gelderloos op de bijeenkomst van de Gereformeerde Bond in Hoewelaken over de positie van kleine dorpsgemeenten. Rond kerksluitingen wordt vaak geroepen dat mensen belangrijker zijn dan stenen. Maar mensen zijn soms meer gehecht aan stenen dan gedacht.

Krachten bundelen lijkt aantrekkelijk en kan predikanten, kerkenraadsleden en gemeentelieden het gevoel geven er niet alleen voor te staan. Maar samenwerking kan volgens haar betrokkenheid bij de kerk nadelig beïnvloeden. „Wanneer jongerenactiviteiten door een aantal gemeenten gezamenlijk worden georganiseerd en jongeren telkens naar een ander dorp moeten, bestaat het risico dat de afstanden groter worden en dat daarmee de betrokkenheid afneemt.”

Identiteit

Ook krijgt bij gesprekken over samenwerking de organisatie van de gemeente en het kerkelijk leven te veel aandacht. Dat is wel te verklaren want zulke gesprekken raken de identiteit van de gemeenten. Die is lastig te omschrijven en wordt daarom vaak aangeduid met bepaalde formuleringen, gewoonten, voorwerpen, tradities en gebouwen. „Om het een beetje oneerbiedig te zeggen: polderen met gebouwen, liedrepertoire, gewoonten en de jaarlijkse rommelmarkt van gemeenten. Als het gesprek zich beperkt tot uiterlijke vormen en de gedachten en de ideeën die eraan ten grondslag liggen nauwelijks ter sprake komen, kunnen God en geloof ver weg lijken.”

Een andere gevolg is dat de focus te veel komt te liggen op organisatorische zaken, wat de interne gericht-

heid versterkt. Een gemiste kans, want er zou bij dergelijke gesprekken juist aandacht moeten zijn voor de consequenties die samenwerking kan hebben voor de relatie tussen kerk en dorp.

De bijdrage van geloofsgemeenschappen aan de leefbaarheid van het platteland is ook het onderwerp van Gelderloos' promotieonderzoek aan de Protestantse Theologische Universiteit. Uit de eerste resultaten blijkt de vraag hoe je als kerk zichtbaar aanwezig bent en blijft in de verschillende dorpen die binnen de kerkelijke gemeente vallen, weinig tot geen aandacht te krijgen.

Zo fuseerden in Noord-Groningen de protestantse gemeente van Zijldijk met Roodeschool. Het kerkgebouw in Zijldijk ging dicht, wat het einde van de kerkelijke gemeenschap in het dorp betekende. Want lang niet al de leden uit Zijldijk gaan in Roodeschool naar de kerk, maar kiezen voor een ander dorp. „De vraag is of de kerk in het dorpsleven van Zijldijk nog een rol van betekenis speelt”.

Kerkgebouw nodig

Naast mensen voor een gemeenschap en een predikant heeft een kerk volgens Gelderloos voor haar voortbestaan ook een kerkgebouw nodig. Dat gebouw maakt de kerk zichtbaar in het dorp. „Kerkgebouwen blijken een bijzondere aantrekkingskracht te hebben op dorpsbewoners en voorbijgangers. Het kan een last en een splijtzwam in een gemeenschap vormen, maar als een groep mensen samen werkt aan het onderhoud van het kerkgebouw of de bouw van een nieuw gemeentecentrum kan het gemeenschapsvormend effect groot zijn. In Friesland wordt sinds 2004 het Tsjerkepaad georganiseerd. Bij dit initiatief dat vanuit kerken is ontstaan, zijn elk jaar zijn honderden vrijwilligers actief rondom de openstelling van de kerken en diverse activiteiten die in de kerken plaatsvinden. Het biedt een moge-

lijkheid om als kerkgemeenschap bij te dragen aan het lokale gemeenschapsleven.”

Stenen

Volgens Gelderloos wordt rond kerksluitingen vaak geroepen dat mensen belangrijker zijn dan stenen. Maar als dit ertoe leidt dat de stenen helemaal veronachtzaamd worden, kan volgens haar blijken dat mensen toch meer aan stenen hechten dan gedacht en kan een kerk met de stenen ook de mensen kwijt raken. „Het is de kunst de betekenis van stenen niet te onderschatten, maar vooral oog te houden voor de verhalen van de mensen die zich met de stenen verbonden voelen, zowel binnen als buiten de kerkgemeenschap”, aldus het Friesch Dagblad.

■ Kerkbezoek Engeland nu stabiel

Lange tijd daalde het aantal kerkgangers binnen de Anglicaanse Kerk in Engeland sterk. Deze neergaande lijn vlakt af, zo blijkt uit recente cijfers. Volgens een woordvoerder van de Kerk van Engeland is het aantal kerkbezoekers in 2011 gedaald met 0,3 procent tot een totaal van 1,1 miljoen. Dat duidt op een stabilisering. De cijfers laten een sterke vertegenwoordiging zien van 'nominale' anglicanen (mensen die in God geloven maar slechts af en toe naar de kerk gaan). Het aantal bezoeken met Kerst 2012 steeg met 14 procent. Ook het aantal dopelingen nam toe, evenals het aantal bezoeken van grote kathedralen. Verder laten huwelijksdiensten een toename zien van 4 procent. De grootste neergang wordt gemeld in de diocese van Canterbury. Hier daalde het gemiddelde aantal kerkbezoekers met 9 procent. Portsmouth en Durham laten beide een daling van 8 procent zien. Een stijging van 9 procent valt waar te nemen in de kerkprovincies Southwell en Nottingham, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 7 mei 2013.

Nieuws uit de provincies

Op 1 mei jl. hield de afdeling Zeeland in 's-Gravenpolder haar jaarvergadering die door ruim 60 kerkrentmeesters werd bezocht. Tijdens deze bijeenkomst stond de ondersteuning van de plaatselijke geldwerving door de Dienstenorganisatie van onze kerk en de voorlichting over SEPA (Single European Payment Area) ofwel de uniformering van de incasso betalingssystemen volgens Europese normen, centraal. De heren Nic Rijnbende, projectleider van het Team Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving, en Kees Hommersom, gemeenteadviseur LRP, hielden een tweetal boeiende inleidingen waarvan hieronder een samenvatting wordt weergegeven.

Stimulerende werking

De voorzitter van het afdelingsbestuur van Zeeland, de heer L.M. Moerland, opent de bijeenkomst met bijbellezing uit 1 Timotheus 2 en gaat voor in gebed. Hierna deelt hij mee dat de secretaris, mevr. Y.F. Freeke-Broekhuizen, en de penningmeester, de heer P.A. Clarisse beiden door ziekte verhinderd zijn. Vervolgens geeft hij een terugblik op 2012, waarbij hij constateert dat het voor de afdeling Zeeland een interessant jaar was. Er waren vier goed bezochte regiobijeenkomsten waarbij een eerste aanzet werd gegeven over de optimalisering van de plaatselijke geldwerving en de wijzigingen van het incassosysteem (SEPA). Dankzij een gezamenlijke aanpak van de Dienstenorganisatie, de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) en de VKB kunnen vanavond een paar interessante lezingen over deze onderwerpen worden gegeven. Omdat steeds meer gemeenten in de rode cijfers komen, is het een zaak van levensbelang dat de plaatselijke geldwerving optimaal wordt aangepakt. Hij hoopt dat ook de aanwezige kerkrentmeesters en zij die dit op een later tijdstip lezen, worden gestimuleerd om die nieuwe impuls in de kerkrentmeesterlijke

L.M. Moerland.

geldwerving in hun gemeente te geven.

Verder wijst hij er op dat als gevolg van vertrek van bestuursleden het huidige bestuur geminimaliseerd is. Voor een goed functionerende afdeling Zeeland is het nodig dat het huidige bestuur versterking krijgt. Hij doet een oproep op de aanwezige kerkrentmeesters om kandidaten te noemen.

Huishoudelijke zaken

Hierna stelt de voorzitter een aantal huishoudelijke zaken aan de orde, zoals notulen algemene ledenvergadering van 27 maart 2012, het jaarverslag 2012 en het financieel verslag. Deze stukken worden door de ledenvergadering vastgesteld. Hij leest de verklaring voor van de kascontrolecommissie 2012, waarna de penningmeester van het afdelingsbestuur decharge wordt verleend voor het door hem gevoerde financieel beleid. De kascontrolecommissie voor 2013 zal bestaan uit de heren H. den Hollander en A.H. den Hollander. Vervolgens wordt de begroting 2013 vastgesteld. Hierna volgt de bestuursverkiezing. Periodiek aftredend zijn de heren L.M. Moerland en J.A. van Dalen. De heer Moerland stelt zich herkiesbaar en wordt bij acclamatie herbenoemd.

De heer Van Dalen is niet herkiesbaar en de voorzitter herhaalt zijn eerder gedane oproep tot versterking van het afdelingsbestuur.

Ondersteuning plaatselijk geldwerving (OPG)

RPG nam initiatief

Hierna krijgt de heer Nic Rijnbende, projectleider van het Team OPG, het woord. Het project dat door de Dienstenorganisatie in samenwerking met de RPG per 1 februari 2013 is gestart, beoogt hulp aan plaatselijke gemeenten. Een en ander is gebaseerd op het beleidsplan van de Dienstenorganisatie om plaatselijke gemeenten bij hun activiteiten voor de kerkrentmeesterlijke inkomsten te ondersteunen. De heer Rijnbende, die jarenlang fondsenwerver is geweest voor goede doelenorganisaties, is enkele jaren kerkrentmeester van de protestantse gemeente Roosendaal en weet dus waar hij over praat als het gaat om het opzetten van een verantwoorde geldwerving waarbij het product "kerk" verkocht moet worden.

Het Team OPG werkt nauw samen met de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving, die ruim een jaar geleden het initiatief nam om de geldwerving veel breder te gaan opzetten. Toepassing van Kerkbalans Nieuwe Stijl, de in 2005 geïntroduceerde nieuwe communicatiestrategie, komt door allerlei omstandigheden onvoldoende uit de verf. Voor een groot aantal gemeenten betekent dit dat zij tijdelijke ondersteuning nodig hebben om dit "verbreding- en vernieuwingstraject" in hun gemeente toe te passen. Inmiddels hebben zich ruim 100 gemeenten gemeld om aan deze pilot mee te doen. Hoewel gesproken is over een maximum van 100, zal een aantal gemeenten dat zich de komende dagen nog aanmeldt niet teleurgesteld worden. ▶

Cirkels van betrokkenheid

Bij Kerkbalans is altijd "betrokkenheid" het sleutelwoord geweest, want de mate van bijdragen, het geefpatroon, hangt in belangrijke mate af van de betrokkenheid die gemeenteleden met hun plaatselijke kerk hebben. De heer Rijnbende toont de kern met een kerk en daaromheen een aantal ringen, die beschouwd moeten worden als verschillende doelgroepen die een eigen benadering voor geldwerving verlangen.

De ring die het dichtst bij de kern ligt, is de meest betrokken groep die, naast trouw kerkbezoek, bereid is om een verantwoorde bijdrage te betalen, zich ook inzet om bepaalde werkzaamheden (b.v. lid van de kerkenraad) te verrichten. Deze groep behoeft je slechts aan te kijken wanneer het gaat om een verhoging van de kerkelijke bijdrage. De volgende ring is minder betrokken. Dat is de groep die zo nu en dan de eredienst bezoekt en daardoor ook anders staat tegenover het geefpatroon. Om deze groep meer te mobiliseren, zul je een ander geluid moeten laten horen. Een andere ring vormen de mensen die alleen op bepaalde kerkelijke feestdagen de kerk bezoeken en verder nergens aan meedoen. De omvang van de kerkelijke bijdrage van deze groep is vaak gering. Vervolgens is er de buitenste ring, de z.g. randkerkelijken die ingeschreven staan, maar nergens aan meedoen en waarbij het erg lastig is een bijdrage van beperkte omvang te verkrijgen, aldus de heer Rijnbende die hiermee in hoofdlijnen het geefgedrag van een gemeente weergeeft.

Daadkrachtige aanpak vereist

Er is alle reden om alle reilen te gaan bijzetten, want ongeveer 70 procent van de gemeenten wordt geconfronteerd met financiële tekorten die gemiddeld 10 procent van het jaarbudget bedragen. De inkomsten die jaarlijks uit Kerkbalans binnenkomen en circa € 185 miljoen bedragen, vertonen sinds 2011 een dalende lijn. Voor 2011 was dit -0,7 pct., voor 2012 -2 pct. en volgens de informatie van de RPG wordt voor 2013 een daling van 2,5 pct. verwacht. De oorzaak is duidelijk, want het ledenverlies waarmee onze kerk

N. Rijnbende.

sinds een aantal jaren te maken heeft, is hierop van grote invloed. Maar los daarvan is het 'consumentengedrag' veranderd, want gemeenteleden geven anders. De vanzelfsprekendheid om aan de kerk een 'verantwoorde' bijdrage te geven, is al enkele jaren aan het veranderen.

De ondersteuning van het Team OPG is bedoeld voor colleges van kerkrentmeesters, andere leden van plaatselijke commissies of werkgroepen die zich met kerkrentmeesterlijke geldwerving bezig houden en leden- en bijdrageadministrateurs die taken verrichten die in relatie staan tot de plaatselijke geldwerving.

De aanpak is als volgt. De bedoeling is dat er kennis en vaardigheden door middel van training en coachen van plaatselijke vrijwilligers worden overgebracht. Erg praktisch is wanneer hieraan meerdere gemeenten meedoen, zodat men tijdens deze training ook van elkaar kan leren. Daarnaast wordt er praktisch en flexibel gereedschap (toolkit) beschikbaar gesteld dat concrete hulpmiddelen bevat.

De heer Rijnbende wijst erop dat gemeenteleden, op het moment dat zij benaderd worden om een financiële bijdrage te geven, niet zo geïnteresseerd zijn in de cijfers. Daar zijn andere momenten voor wanneer een jaarrekening of begroting worden besproken. Nee, om gemeenteleden tot geven te mobiliseren, moet je door middel van illustraties van personen (b.v.

predikant, groepje catechisanten, doopouders, enz.) aangeven wat de meerwaarde van een kerk is boven een vereniging of andere instelling.

Voorwaarden voor deelname en Plan van aanpak

Naast de traditionele actie Kerkbalans zijn er andere mogelijkheden om aan geld te komen. Namelijk de mogelijkheden van Kerkbalans Nieuwe Stijl (verbreden en verdiepen), diverse mailcampagnes, het collecterooster dat jaarlijks door de kerkenraad wordt vastgesteld en waarop kerkrentmeesters invloed hebben, geldwerving via internet, het werven via notariële schenkingen, werving van nalatenschappen en overige geldwervingsmogelijkheden. Ook kan gedacht worden aan het instellen van een plaatselijk Comité Vrienden van de Dorpskerk dat onder verantwoording aan de kerkenraad bezig is met fondsenwerving om de monumentale dorpskerk in stand te houden.

De voorwaarden die gesteld worden om aan het project mee te doen, zijn dat dit project erop gericht is de kerkrentmeesterlijke inkomsten (dus niet die van de diaconie!!) te vergroten. Het moet voor de kerkrentmeesters een uitdaging zijn hieraan mee te werken. Nadat plaatselijke vrijwilligers een training hebben ondergaan, mag van hen verwacht worden dat zij zelf in staat zijn de besproken methodiek voor een verantwoorde en doelgerichte geldwerving toe te passen. Omdat de Dienstenorganisatie het grote nut van deze aanpak inziet, heeft zij het aanbod gedaan dat er maximaal 20 uur (daadwerkelijke werkuren en geen reizen) door een professional per gemeente beschikbaar wordt gesteld. Wordt het aantal van 20 uur overschreden dan wordt voor ieder overlopend uur € 85 per uur berekend.

De heer Rijnbende wijst erop dat het project weliswaar vrijwillig is, maar niet vrijblijvend. Er wordt bij de start een nulmeting gedaan, zodat een ingetreden verbetering ook aantoonbaar is. Het Plan van aanpak wordt voor of tijdens deze zomer besproken met die gemeenten die zich hebben aangemeld. In de maanden september tot en met november zullen de trainingen en

workshops worden gegeven. Dat sluit heel goed aan op de voorbereidingen voor de actie Kerkbalans 2014 waarmee ook in september a.s. wordt begonnen. Voorts vindt er vóór 1 december a.s. een evaluatie plaats of het Team OPG voor de gemeente gedaan heeft wat zij ervan mocht verwachten en na de actie Kerkbalans 2014 (februari/maart 2014) zullen de resultaten van Kerkbalans geëvalueerd worden op basis van de ingezette middelen.

De heer Rijnbende sluit af door de aanwezigen erop te wijzen dat zij voor meer informatie terecht kunnen bij de adviseur Kerkbalans van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving in hun regio (www.kerkrentmeester.nl), de gemeenteadviseur kerkbeheer of de medewerker van het OPG-team. Deze laatste is telefonisch bereikbaar op 030 – 880 1880, per e-mail opg@pkn.nl of via de website <http://www.pkn.nl/actief-in-de-kerk/geldwerver>, zo besluit de heer Rijnbende zijn boeiende inleiding.

Informatie over SEPA

Doelstelling en achtergrond

Na de pauze krijgt de heer K. Hommersom, gemeenteadviseur LRP, het woord. Hij wijst op het doel en de achtergrond van SEPA, namelijk het gelijk trekken van verschillen in het betalingsverkeer door per 1 februari 2014 een uniformering aan te passen die voor alle Europese landen geldt. Dat betekent dat de huidige betaalwijze met het bestaande rekeningnummer komt te vervallen. Met SEPA wordt het mogelijk om op een eenvoudige wijze binnen de EU te betalen en incasseren. Daarnaast zijn er lagere kosten en wordt het betalingsverkeer versneld, terwijl ook de bescherming van de consument hierdoor versterkt wordt.

De heer Hommersom geeft aan dat alles in het werk wordt gesteld dat LRP op of omstreeks 1 juli 2013 z.g. SEPA-proof is, zodat, voor wat LRP betreft, er geen problemen voor gemeenten kunnen ontstaan bij de actie Kerkbalans 2014. Maar zoals dat bij de Ondersteuning van de

K. Hommersom.

plaatselijke geldwerving van toepassing is, geldt ook hier dat kerkrentmeesters tijdig aan de slag moeten gaan om teleurstelling in 2014 te voorkomen. Wanneer we er samen voor zorgen dat LRP en gemeenten rond 1 juli 2013 SEPA-proof zijn, dan kunnen in het najaar zonder problemen de brieven met acceptgiro's voor bijvoorbeeld lokale doelen, de Solidariteitskas en de actie Kerkbalans 2014 worden voorbereid.

Iedereen krijgt een langer rekeningnummer dat uit 18 cijfers en tekens bestaat. Hiervoor hoeft men zelf niets te doen en iedereen krijgt ook vanzelf een nieuw pasje. De opbouw van het IBAN-nummer (International Bank Account Number) bestaat uit een landcode (4 cijfers/tekens), een bankcode (4 letters) en het bestaande bankrekeningnummer aangevuld tot één of meer nullen.

Machtigingen en acceptgiro's

De machtigingskaarten krijgen een ander uiterlijk, terwijl ook de regels rond het bewaren gaan veranderen. Ten aanzien van de acceptgiro's zijn de verschillen gering. Betalingen met een euro acceptgiro worden tot 1 februari 2014 verwerkt. LRP maakt vanaf 1 juli 2013 IBAN-acceptgiro's aan. Zoals het er nu uitziet zal de IBAN-acceptgiro tot 1 januari 2019 blijven bestaan. Servicebureaus kunnen per 1 maart 2013 hun S-contract vernieuwen. Van gemeenten wordt verwacht dat zij tussen 1 mei 2013 en 1 juli 2013 hun A/S contract verlengen, terwijl zij voorts tussen deze periode hun

C-contract vernieuwen.

De Protestantse Kerk in Nederland gaat per rechtspersoon (diaconie en gemeente) een Incassant ID (dus 2 ID's) afgeven. In de acceptgirovoorwaarden wordt de verantwoording via het servicebureau per bankrekeningnummer vastgelegd. Het wordt de taak van de lokaalbeheerder om deze Incassant ID's aan te brengen in LRP.

Vanuit de Dienstenorganisatie zijn ID's toegestuurd. Per bankinstelling krijgt de rechtspersoon één contract. De voorwaarden worden per bankrekening vastgelegd, bijv. verantwoording acceptgiro's en/of incassoverwerking door het LRP-Team.

De heer Hommersom deelt mee dat de incassant, dus het college van kerkrentmeesters, vooraf moet melden dat geld wordt gedncasseerd van de gemeenteleden. Dat geldt ook voor doorlopende machtigingen. Minimaal één keer per jaar is men verplicht te laten weten wanneer er wordt gedncasseerd.

Mandaatregistratie

De heer Hommersom deelt mee dat voor automatische incasso een getekend mandaat vereist is en dat iedere financiële actie met incasso een eigen mandaat nodig heeft. Dit mandaat is voorzien van een uniek machtigings-ID. van max. 35 cijfers, terwijl ook de datum van ondertekening van het mandaat moet worden geregistreerd.

Als een machtiging wordt ingetrokken moet de digitaal geadmistreerde Europese incassomachtiging met gegevens nog minimaal 14 maanden nadat de machtiging is ingetrokken, worden bewaard.

Een incasso moet minimaal 14 dagen en maximaal 1 jaar van te voren worden aangekondigd. Het gemeentelid moet geïnformeerd worden over:

- Incassanten-ID; bedrag;
- Machtiging-ID en;
- de incassodatum.

In september 2013 komt er een mogelijkheid om voor de doorlopende incasso's een vooraankondiging te versturen, maar via dienstverlening kan dit al vanaf 1 juli 2013. ▶

Toezegging registreren

IBAN komt op het toezeggingsformulier en er komt een mogelijkheid om de incassodatum te registreren bij het fonds of abonnement. Deze incassodatum wordt op het toezeggingsformulier vermeld.

Per toezeggingstermijn wordt een unieke referentiecode gecreëerd, die maximaal 35 tekens bevat.

De heer Hommersom wijst er op dat automatische incasso zonder mandaat niet mogelijk is. Bij het registreren van de toezegging worden de volgende gegevens vastgelegd.

- Machtiging-ID
- IBAN van de donateur
- Datum ondertekening
- Transactiesoort (herhalend of eenmalig)
- Referentiecode per machtigings-termijn.

Aanmaken van incassoopdrachten

Bij het aanmaken van incasso-opdrachten wordt de incassodatum uit het fonds/abonnement overgenomen in het incassobestand. LRP heeft de mogelijkheid om tot 1 januari 2014 zowel op de oude als op de nieuwe manier incasso-opdrachten aan te maken

Gemeenten moeten zelf afspraken maken met de bank over aanlevertermijnen. De aanlevertermijn is:

- 5 of 6 werkdagen bij eerste of éénmalige incasso;
- 2 of 3 werkdagen bij herhalende incasso's.

Het advies van de heer Hommersom is om 6 dagen als standaard aan te houden.

De standaard storno-termijn van 56 dagen blijft bestaan en zonder mandaat mag het gemeentelid binnen 13 maanden storneren

Belangrijke data voor de gemeenten

De heer Hommersom wijst tenslotte op een aantal belangrijke data die voor de gemeenten van belang zijn:

- februari-maart:
Corrigeren uitval bankrekeningnummers
- mei-juni:
C- en AS contracten aanpassen, goedkeuring testbestand verkrijgen (indien eigenbeheer)

- 1 juli:
alleen nog maar IBAN-acceptgiro's te printen
- oktober-december:
vooraankondiging doorlopende incasso's.
- 1 juli:
informeer bij uw bank (of SKG) of uw acceptgirocontract vernieuwd moet worden (C of A/S) en
- 1 januari 2014:
vernieuw bij uw bank uw incassocontract

Aan de slag

De heer Hommersom geeft aan dat het belangrijk is de informatie rondom SEPA en IBAN met alle mogelijke belanghebbenden in de gemeente te delen, zoals het college van kerkrentmeesters, de diaconie, de ZWO-commissie, de redactie van het kerkblad en de webmaster. Maar ook tijdige informatie aan gemeenteliden is van essentieel belang, zoals:

- artikel in het kerkblad;
- presentatie op een gemeenteavond;
- persoonlijke voorlichting;
- sticker met nieuwe rekeningnummers plaatselijke gemeente voor op overschrijvingsformulieren;
- SEPA-folder;
- Nieuwe rekeningnummer op briefpapier e.d.;
- Duidelijke informatie op de website.

Hulp

De heer Hommersom besluit zijn inleiding door te verwijzen naar de website www.pkn.nl/sepa. Vragen kan men ook kan stellen via e-mail: sepa@pkn.nl.

De voorzitter bedankt beide heren voor hun uiterst boeiende inleidingen. Nadat gebruik is gemaakt van de gelegenheid tot het stellen van vragen, wordt de vergadering beëindigd met het uitspreken van het "Onze Vader".

Protestantse Kerk in Nederland boekt positief resultaat over 2012

De dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) heeft vorig jaar een positief resultaat geboekt van ruim € 1,2 miljoen, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 13 juni 2013. Dat blijkt uit de jaarrekening over 2012, die de kleine synode van de Protestantse Kerk op 21 juni 2013 besprak. Op de agenda stonden ook een sociaal jaarverslag, de jaarrekening van Kerk in Actie, de ontbinding van stichting Kerk en Wereld en de oprichting van de Stichting Hydepark.

Het vermogen van de Protestantse Kerk in Nederland bedraagt ruim € 63 miljoen, zo blijkt uit het jaarverslag. Dat is bijna € 4,8 miljoen minder dan een jaar eerder. De inkomsten uit eigen fondsenwerving (collecten, giften, schenkingen en nalatenschappen) daalden van € 31,7 miljoen in 2011 naar € 29,4 miljoen in 2012.

De Protestantse Kerk wil de bijdrage voor de solidariteitskas de komende

jaren niet verhogen naar € 7,50 euro per belijdend lid.

Uit het sociaal jaarverslag blijkt dat er bij de dienstenorganisatie in Utrecht in totaal 416 mensen werken: 195 mannen en 221 vrouwen. Van de 330 voltijdse personeelsplaatsen verdwijnen er vijftig tussen nu en eind 2016. „Dat is ingrijpend, maar met een goede personeelsplanning is het haalbaar“, aldus de dienstenorganisatie. Kerk in Actie, de organisatie voor zending en werelddiaconaat van de Protestantse Kerk, sluit het boekjaar af met een negatief resultaat van ruim € 8,5 miljoen. De inkomsten uit collecten, giften en nalatenschappen waren lager dan begroot. Het eigen vermogen bedraagt nu € 23,9 miljoen.

De kleine synode besprak op 21 juni ook de oprichting van Stichting Hydepark. De landelijke vergadering van de Protestantse Kerk stemde vorig jaar in met de bouw van een zogeheten "huis van de kerk" op het landgoed Hydepark in Doorn. Het

plan vergt een investering van ruim € 11 miljoen. Verder boog de kleine synode zich over de ontbinding van stichting Kerk en Wereld, in 1946 opgericht om de toenmalige Nederlandse Hervormde Kerk bij haar apostolaire of missionaire doelstelling te bepalen. Het is de bedoeling het werk van de stichting samen te voegen met dat van de Protestantse Kerk.

Speerpunten van de Protestantse Kerk zijn de komende jaren onder meer het „ontzorgen” van gemeenten op het gebied van kerkgebouwen en predikanten in kleine gemeenten en het stichten van honderd protestantse pioniersplekken in Nederland.

■ Orgeltrapper terug in Grote Kerk Zwolle

Het Friesch Dagblad van 22 juli 2013 meldt dat de Stichting Schnitgerorgel Zwolle het beroep van balgentreder in ere gaat herstellen. Op dit moment worden acht van de twaalf historische blaasbalgen van het Schnitgerorgel in de Zwolse Grote Kerk door de firma Flentrop gerestaureerd. Als die restauratie afgerond is, gaat de stichting de balgen weer door mensen laten bedienen. Volgens de stichting zouden zich al „flink wat liefhebbers” hebben gemeld om van tijd tot tijd als orgeltrapper (het officiële woord is calcant) dienst te doen. Er is zelfs sprake van dat er een calcantengilde wordt opgericht. In Zwolle werden de balgen tot 1920 door orgeltrappers bediend. Met het in ere herstellen van de orgeltrapper gaat een oude wens van de stichting in vervulling. „Door te trappen, krijg je een mooier geluid dan met motoraandrijving”, aldus bestuurslid Fré Douma. Sinds de invoering van de windmotor zijn de calcanten voorgoed verdwenen. Alleen in een historische setting worden ze nog wel eens ingeschakeld.

ANBI ontwikkelingen in het kader van transparantie en toezicht (vervolg)

Mr. J. Broekhuizen

In deze bijdrage wordt ingegaan op inhoud van de publicatie van de nieuwe maatregelen die gelden voor ANBI's in de Staatscourant van 16 juli 2013. (nr. 20451). Voor de achtergronden en de voorgeschiedenis wordt verwezen naar het meinummer 2013 van Kerkbeheer. (pagina 173 e.v.).

Regels voor transparantie aanvaard De Kamer dringt al enige tijd aan op meer transparantie van instellingen met een ANBI-status richting het publiek. Met de nu gepubliceerde regeling wordt hieraan invulling gegeven. Vanaf 1 januari 2014 treedt deze regeling in werking voor algemeen nut beogende instellingen. De belastingdienst heeft aan alle ANBI-instellingen die in het ANBI-register (zie www.belastingdienst.nl) staan vermeld, medio juli jl. hierover een brief gezonden.

Belangrijk: onderscheid tussen kerkelijke rechtspersonen en overige rechtspersonen. Voor de gemeenten, diaconieën, classes en andere tot de Protestantse Kerk in Nederland behorende zelfstandige onderdelen (cf. artikel 2 boek 2 burgerlijk wetboek) geldt dat deze vallen onder de groepsbeschikking van de Protestantse Kerk. Hierover heeft de Protestantse Kerk een brief ontvangen van de belastingdienst. De belangrijkste mededeling is dat deze onderdelen eerst per 1 januari 2016 aan de nieuwe voorwaarden behoeven te voldoen. Ook geldt een aantal bijzonderheden voor deze „kerkelijke rechtspersonen”.

Reden voor dit uitstel is o.m. dat de onder een groepsbeschikking vallende onderdelen nu nog niet geregistreerd staan bij de belastingdienst. Om dit te regelen en ook deze onderdelen van een uniek nummer te voorzien is meer tijd nodig. In een volgend nummer van

„Kerkbeheer” zal op de positie van gemeenten en diaconieën nader worden ingegaan.

Stichtingen en verenigingen Voor stichtingen en verenigingen, ook die zijn opgericht volgens de generale regeling stichtingen van de protestantse kerkorde, die een ANBI-status hebben (op grond van een individuele beschikking of de groepsbeschikking) geldt dat zij aan de nieuwe ANBI-eisen per 1 januari 2014 dienen te voldoen. Te denken valt bijv. aan een stichting jeugdwerk, een stichting ter ondersteuning van of exploitatie van de monumentale stads- of dorpskerk, van een verenigingsgebouw, etc.

Per 1 januari 2014 dienen deze instellingen via een website de volgende gegevens openbaar te maken:

- Naam van de instelling
1. Het RSIN of fiscaal nummer
 2. Contactgegevens (post- of bezoekadres, telefoonnummer, emailadres)
 3. Bestuursamenstelling en namen bestuursleden (geen adressen)
 4. Het beleidsplan (hoofdlijnen; in begrijpelijk Nederlands)
 5. Het beloningsbeleid (verwezen kan worden naar de regeling arbeidsvoorwaarden PKN en de vindplaats daarvan – indien van toepassing)
 6. De doelstelling van de instelling (duidelijke samenvatting)
 7. Een (jaarlijks) verslag van de uitgeoefende activiteiten
 8. Een financiële verantwoording: samenvatting van de staat van baten en lasten met toelichting over het afgesloten boekjaar: per 1-1-2014 zal dit de cijfers over het boekjaar 2012 betreffen

Voor vragen kunt u terecht bij de regionale adviseurs kerkbeheer, bereikbaar via de servicedesk van het Landelijk Dienstencentrum in Utrecht (tel 030 880 1880).

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Trijntje Dogger-Krotje, Amersfoort, 50 jaar bezorgen kerkblad.

J.C. Dogger en T. Dogger-Krotje, Amersfoort

Hermen Pieter Fennema, Arnhem, 52 jaar organist.

Hendrik Jan Ezerman, Eibergen-Rekken, 60 jaar organist.

H.J. Ezerman, Eibergen-Rekken

Gerrit Sipman, Veenendaal, 50 jaar lid redactiecommissie Veens Kerkblad.

GOUD

toegekend aan:

Jakob Jan Duker, Beilen-Hijken-Hooghalen, 43 jaar administrateur.

J.J. Duker, Beilen-Hijken-Hooghalen

Cornelis de Voogd, Oostkapelle, 47 jaar notabel en koster.

C. de Voogd, Oostkapelle

Martina de Voogd-Vos, Oostkapelle, 40 jaar kosteres-beheerster.

M. de Voogd-Vos, Oostkapelle

Harm Bolding, Wapserveen, 40 jaar administrateur.

ZILVER

toegekend aan:

Jan Cornelis Dogger, Amersfoort, 30 jaar collectant en coördinator/bezorger kerkblad.

Jan Koelewijn, Bunschoten-Spakenburg, 37 jaar koster.

Paul Florentijn van Oosten, Driebergen, 25 jaar organist.

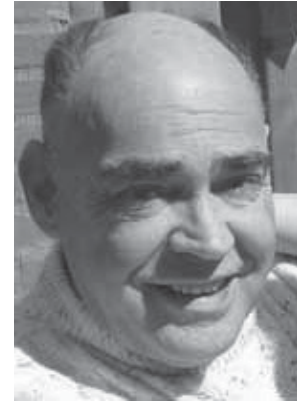
P.F. van Oosten, Driebergen

Jacob de Haan, Lippenhuizen-Hemrik, 38 jaar grafdelver en koster.

Berend Jan Hoogenkamp, Nijverdal, 25 jaar koster.

Mannes Nijen Twilhaar, Nijverdal, 25 jaar administrateur.

Willem Schrijver, Venray e.o., 25 jaar penningmeester, kerkrentmeester en organist.

W. Schrijver, Venray

Juurtje Haayer-Beerta, Westerbroek, 25 jaar ouderling-kerkrentmeester.

BRONS

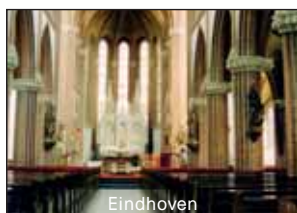
toegekend aan:

Johanna Klein Ovink-Schols, Harfsen, 22 jaar organiste.

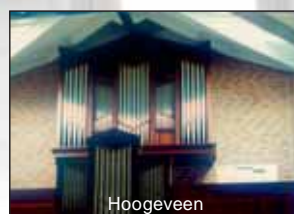
Lambertha van den Brink, Putten, 12,5 jaar hulpkoster.

L. van den Brink, Putten

Rouveen

Steeds meer kerken kiezen voor een Allen kerkorgel

- ALLEN digitale orgels, sinds 1939 s werelds grootste en stabiele orgelfabrikant, met meer dan 90.000 plaatsingen wereldwijd.
- helder, subliem klankpalet, natuurlijke zweving en ongeëvenaarde draagkracht.
- standaard: 4 afzonderlijke orgels: Nederlands, Engels, Frans, Schlicker of Arp Schnitger.
- standaard: houten klavieren met instelbare toetsdruk en wrijvingsvrije kontakten.
- standaard: 15 jaar volledige gratis garantie, 30 jaar gratis garantie op de klavieren en kontakten.
- standaard: geen jaarlijks onderhoud nodig.
- meer dan 200 referentie-adressen Benelux beschikbaar.
- uitgebreide informatie op aanvraag beschikbaar
- voor 100% zekerheid: kosteloze demo in uw kerk.
- ALLEN Kerkorgel met 4 x 27 stemmen, draagkracht voor 100-700 volle zitplaatsen, speelklaar opgesteld in uw kerk

€ 12.750,- incl. BTW

Kerkorgel plaatsingen in de Benelux:

Abbekerk, Alblasterdam, Almelo, Amstelveen, Andijk, Apeldoorn, Arum, Assen, Assendelft, Barneveld, Best, Boxtel, Burum, Damwoude, Den Dolder, Den Haag (2x), Dieren, Dordrecht, Drachten, Eemdijk, Ede (2x), Eindhoven, Emmen, Enter, Gees, Hallum, Hardenberg, Harderwijk-Ermelo, Harkema, Heerlen, Hensbroek, Herbayum, Hoogeveen, Hooghalen, Houtgehage, Kampen, Kerkenveld, Kloosterhaar, Kruiningen, Kudelstaart, Leerdam, Lioessens, Loosduinen, Made, Molenschot, Nibbixwoud (2x), Nieuwerkerk, Noardburgum, Oldeholtspade, Oldehove, Oudehaske, Papendrecht, Rijswijk, Rouveen (2x), Ruinerwold, Slagharen, Sliedrecht (2x), Spijk, Staphorst, St. Johannusga, Surhuisterveen, Tiendeveen, Uddel, Urk, Veenendaal, Vlaardingen, Waardenburg, Wapenveld, Warten, Wormer, Zaandam en Zwijndrecht, Anderlues, Baule, Beaumont, Beauraing, Belgrade, Bertrange, Bertrix, Bivange, Boignee, Bouge, Boussu-en-Fagne 2x, Braibant, Brasschaat, Brussel 8x, Carlsbourg, Couvin, Dave, Diérdange, Dinant, Droixhe, Droixhe, Ensival, Estinnes-au-Val, Fosses-la-Ville, Gent, Grimbergen, Hachy, Hannut, Hechtel 2x, Helmsange, Huissignies, Ivoy-Ramet, Jemappes, Kapellen, Leefdaal, Lenz, Leuze-en-Hainaut, Machelen, Malonne, Manhay, Mouscron, Nafraiture, Nalinnes, Noville-sur-Mehaigne, Oprebais, Perle, Perwez, Pondrome, Presles, Profondville, Ravels, Ressegem-Herzele, Rixensart, Saint-Mard, Saint-Servais, Somzee, Sovet, St. Denis-Westrem, St. Ghislain, Tubize, Uebersyren, Vance, Verviers, Vezin, Villers-St-Ghislain, Weimerskirch, Wijgmaal. Binnenkort ook in kerken te: Hendrik-Ido-Ambacht, Hijken, Hoogezand, Hooghalen, Lelystad en Zwolle.

* Ook voor goed en voordelig onderhoud van pijporgels * Uitbreiding pijporgels met digitale Allen stemmenbank

Importeur: Loonstra Klassieke Orgels - E. Meinertswij 2a, 9295 KB Westergeest
Tel. +31(0)511 - 44 44 13 / 06-53 43 63 93 - info@allenorganbenelux.com
www.allenorganbenelux.com - www.allenorgan.com
Showroom in Staphorst - Open op afspraak.

Grote kerk Deventer

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Uw digitaal kerkelijk bureau: SKG Collect!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: Geld van de kerk voor de kerk!

www.skggouda.nl

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl